

Approaches, Methods, and Challenges in the Scientific and Practical Management of Interviews

Abolfazl ashrafi✉

1. Corresponding Author Corresponding Author Department of Social Sciences, Faculty of Management and Military Science, Imam Ali Military University, Tehran, Iran. E-mail: a.ashrafi@live. Com.

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Objective: The present study aims to examine and analyze approaches, methods, and challenges related to the scientific and practical management of interviews as a key tool for data collection in qualitative and applied research. Given the increasing use of interviews in various fields of the humanities, such as sociology, psychology, management, education, and applied organizational management, this research provides a comprehensive scientific analysis of perspectives and challenges in the interview management process.
Article history: Received 2024/10/29 revised 2024/11/23 Accepted 2024/11/28 Published online 2024/12/08	Methodology: Utilizing a targeted qualitative analysis and literature review, the study seeks to propose an integrated and novel framework to enhance the accuracy and validity of interview findings.
Keywords: <i>Scientific interview,</i> <i>interview management,</i> <i>interview challenges,</i> <i>integrated approach,</i> <i>qualitative</i>	Findings: Major challenges in managing scientific and specialized interviews include the improper selection of approach and methodology, lack of alignment of objectives, biases in data interpretation, and constraints in time and resources. To address these challenges, the research suggests using modern tools and techniques such as qualitative coding software and machine learning algorithms. Additionally, by presenting an integrated, multi-faceted approach, the study offers a comprehensive framework for analyzing interview data, which can contribute to improving research quality and efficiency.
	Originality: The findings of this research can serve as a practical guide for researchers and managers facing common challenges in interview management, as well as for optimizing data collection and analysis processes. Consequently, this study, by providing scientific and practical solutions, aims to enhance the quality of qualitative data and increase accuracy in data analysis

Cite this article: Abolfazl Ashrafi, (2024). Approaches, Methods, and Challenges in the Scientific and Practical Management of Interviews, *Management of Defense Human Capital* , 4 (13), 151-171.

Publisher: AJA Imam Ali Military University

رویکردها، روش‌ها و چالش‌های مدیریت علمی و کاربردی مصاحبه

ابوالفضل اشرفی ✉

۱. نویسنده مسئول، گروه علوم اجتماعی، دانشکده فرماندهی و مدیریت، دانشگاه امام علی، تهران، ایران، رایانامه:

a.ashrafi@live.com

اطلاعات مقاله چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۳/۱۷

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۰۵/۰۳

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۷/۰۸

تاریخ انتشار:

۱۴۰۳/۰۹/۳۰

کلیدواژه‌ها:

مصاحبه علمی،

مدیریت مصاحبه،

چالش‌های مصاحبه،

رویکرد ترکیبی،

تحلیل کیفی..

زمینه و هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی و تحلیل رویکردها، روش‌ها و چالش‌های مرتبط با مدیریت علمی و کاربردی مصاحبه، به‌عنوان یکی از ابزارهای کلیدی جمع‌آوری اطلاعات در پژوهش‌های کیفی و کاربردی انجام شده است. این پژوهش به تحلیل علمی و جامع دیدگاه‌ها و چالش‌های موجود در فرآیند مدیریت مصاحبه می‌پردازد.

روش پژوهش: با استفاده از روش کتابخانه‌ای و تجزیه و تحلیل کیفی هدفمند، به دنبال ارائه چارچوبی ترکیبی و نوین برای بهبود دقت و اعتبار نتایج مصاحبه است.

یافته‌ها: عدم انتخاب رویکرد و روش مناسب برای انجام مصاحبه، عدم هماهنگی اهداف، تعصبات در تفسیر داده‌ها و محدودیت‌های زمانی و منابع از جمله چالش‌های مهم در مدیریت مصاحبه‌های علمی و تخصصی هستند. برای مقابله با این چالش‌ها، پژوهش استفاده از ابزارها و فنون نوین همچون نرم‌افزارهای کدگذاری کیفی و الگوریتم‌های یادگیری ماشینی را پیشنهاد می‌کند. همچنین، با ارائه یک رویکرد ترکیبی و چندوجهی، چارچوبی جامع برای تحلیل داده‌های مصاحبه ارائه شده که می‌تواند به بهبود کیفیت و کارایی پژوهش‌ها کمک کند.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش می‌تواند به‌عنوان راهنمایی کاربردی برای پژوهشگران و مدیران در مواجهه با چالش‌های رایج در مدیریت مصاحبه و بهینه‌سازی فرآیند جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها مورد استفاده قرار گیرد. به این ترتیب، پژوهش حاضر با ارائه راهکارهای علمی و عملی به بهبود کیفیت داده‌های کیفی و افزایش دقت در تحلیل آن‌ها منجر خواهد شد.

استناد: ابوالفضل اشرفی (۱۴۰۳). رویکردها، روش‌ها و چالش‌های مدیریت علمی و کاربردی مصاحبه. مدیریت سرمایه انسانی

دفاعی، ۱۳ (۴)، ۱۷۱-۱۵۱.

DOI: 10.22034/JDHCM.2024.2045218.1124

ناشر: دانشگاه افسری امام علی (ع)

مقدمه

مصاحبه علمی به‌عنوان یکی از ابزارهای کلیدی در جمع‌آوری اطلاعات انسانی، جایگاه ویژه‌ای در شاخه‌های مختلف علوم انسانی دارد. این روش پژوهشی، به‌ویژه با گسترش رویکردهای کیفی و ترکیبی در سال‌های اخیر، به‌طور فزاینده‌ای مورد توجه قرار گرفته است. مصاحبه از یک‌سو، به‌عنوان روشی مؤثر برای جمع‌آوری داده‌های دقیق و عمیق شناخته می‌شود که به پژوهشگران امکان می‌دهد تا به درک عمیق‌تری از رفتارها، نگرش‌ها و تجربیات افراد دست یابند. از سوی دیگر، این ابزار در سازمان‌ها به‌عنوان روشی کاربردی در فرآیندهایی همچون استخدام، ارزیابی عملکرد و حتی توسعه سازمانی به کار گرفته می‌شود. روش مصاحبه با وجود اهمیت و کاربرد گسترده اش، درگیر چالشهایی از قبیل اطلاعات جهت‌دار، نمایشی یا اغراق‌آمیز می‌باشد که ممکن است منجر به جمع‌آوری داده‌های نادرست یا غیرقابل‌اعتماد شود (دلور، ۱۴۰۳: ۱۹۵). افزون بر این چالش‌ها، عواملی نظیر کیفیت تعامل میان مصاحبه‌گر و مصاحبه‌شونده، نگرش‌ها و تعصبات مصاحبه‌گر و حتی شرایط محیطی مصاحبه، می‌توانند به‌طور ناآگاهانه نتایج مصاحبه را تحت تأثیر قرار دهند و موجب جهت‌دار شدن داده‌ها شوند. باین‌وجود، در صورت انتخاب رویکرد مناسب و آشنایی با چالش‌های پیش رو و انجام صحیح و اصولی مصاحبه، این روش می‌تواند یکی از مؤثرترین و معتبرترین ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات باشد (Cohen & Manion, 1986: 307). باین‌حال، انجام مصاحبه به‌عنوان یک ابزار پژوهشی همچنان محققان تازه‌کار و مدیران را با چالش‌هایی مواجه می‌کند. بسیاری از این افراد به دلیل کمبود تجربه یا دانش لازم، ممکن است نتوانند به‌طور مؤثر از این روش در جهت اهداف موردنظر خود استفاده کنند. علاوه بر این، منابع نظری موجود در این زمینه غالباً اطلاعات محدودی درباره شیوه‌های عملی و دقیق مصاحبه ارائه می‌دهند و برخی از مطالعات کلاسیک، رویکردهایی یکسان و غیرقابل انعطاف پیشنهاد می‌کنند که نمی‌توانند پاسخگوی نیازهای متغیر پژوهش‌های مدرن باشند (فوجی، ۲، ۱۴۰۲: ۱۶). بر اساس این ضرورت، مدیریت علمی مصاحبه یکی از ارکان اساسی در پژوهش‌های کیفی و

تحلیل داده‌ها است که نقش تعیین‌کننده‌ای در دقت، اعتبار و اثربخشی فرآیند جمع‌آوری داده‌ها ایفا می‌کند. مصاحبه به‌عنوان یک ابزار کلیدی در تحقیق علمی، نیازمند رویکردی مدیریتی است که بتواند با دقت و ظرافت، اطلاعات قابل اعتماد و سودمند را استخراج کند. در این راستا، تحلیل دقیق دیدگاه‌ها، رویکردها، روش‌ها و چالش‌های مرتبط با مدیریت علمی مصاحبه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ بنابراین، درک و بررسی دقیق‌تر روش‌های مصاحبه، شناسایی چالش‌ها و ارائه راهکارهای مؤثر، به‌منظور بهره‌برداری بهینه از این ابزار در پژوهش‌های علمی و عملی، ضروری به نظر می‌رسد. با توجه به این اهمیت و ضرورت، این پژوهش با انگیزه پاسخ به یک پرسش اساسی شکل گرفته است: چگونه می‌توان از رویکردهای نوین علمی مؤثر در مدیریت علمی مصاحبه استفاده کرد تا با شناسایی چالش‌های موجود، دقت و اعتبار نتایج به‌دست‌آمده افزایش یابد و بهره‌برداری بهینه از این روش امکان‌پذیر شود؟

مهم‌ترین اهداف این پژوهش، عبارتند از: ۱. معرفی و بررسی دیدگاه‌ها، رویکردها، و روش‌های اصولی و نوین برای انجام و مدیریت علمی مصاحبه ۲. بررسی چالش‌های مرتبط با مدیریت مصاحبه در ابعاد علمی و کاربردی ۳. شناسایی و ارائه راهکارهای بهینه برای بهبود فرآیند مصاحبه و افزایش اعتبار و دقت داده‌های جمع‌آوری شده ۴. بررسی و ارائه راهکارهای عملی و علمی برای مواجهه با چالش‌ها و مشکلات رایج در انجام مصاحبه ۵. بهینه‌سازی شیوه‌های مدیریت مصاحبه در پژوهش‌های علمی ۶. نتایج این تحقیق می‌تواند به‌عنوان راهنمایی علمی و کاربردی برای پژوهشگران در شاخه‌های مختلف علوم انسانی، مدیران و سایر متخصصانی که به جمع‌آوری اطلاعات از طریق مصاحبه می‌پردازند، مفید واقع شود.

مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهش

رویکردهای نظری و چالش‌های عملی در مصاحبه

مصاحبه در تحقیقات علمی، به‌عنوان روشی کیفی برای گردآوری داده‌ها تعریف می‌شود که در آن محقق از طریق گفت‌وگوی مستقیم با مصاحبه‌شونده، به اطلاعات عمیق درباره تجربیات، نگرش‌ها، احساسات و دیدگاه‌های او دست می‌یابد. (Kvale & Brinkmann, 2014; Research-Methodology, 2023). هر مصاحبه علمی دارای اصول و شرایط خاصی است که آن را از گفتگوی روزمره، سخنرانی‌ها و ... متمایز می‌کند. مصاحبه به‌عنوان یکی از روش‌های اساسی تحقیق علمی، طی سال‌ها توسعه یافته

و به ابزاری مؤثر برای جمع‌آوری داده‌ها در علوم اجتماعی تبدیل شده است. مصاحبه به‌طور هدفمند و با طرحی از پیش تعیین‌شده صورت می‌گیرد که تحت هدایت و راهبری محقق است. این فرآیند نه‌تنها یک ارتباط دوسویه بین طرفین مصاحبه ایجاد می‌کند، بلکه هر یک از این طرفین بر دیگری تأثیر می‌گذارد (Flick, 2022: 17). در این فرآیند پویای اجتماعی، نه تنها کلمات مهم هستند، بلکه نحوه بیان، لحن صدا و حتی رفتارهای غیرکلامی نیز حائز اهمیت است (Denzin & Lincoln, 2018). مصاحبه یک ارتباط هدفمند و کنترل‌شده است که از سوی محقق آغاز، هدایت و به پایان می‌رسد. برای موفقیت در اجرای مصاحبه‌ها به شیوه علمی، باید تنوع فرهنگی، اجتماعی و شخصی مصاحبه‌شوندگان مدنظر قرار گیرد (Stone & Harris, 1984: 6). انجام مصاحبه، برخلاف ظاهر ساده آن، چالش‌ها و پیچیدگی‌های عملی متعددی را به همراه دارد. این فعالیت به ظاهر ساده اما دشوار، به مکالمات شام عاشقانه بین دو نفر یا دوچرخه‌سواری تشبیه شده است که اگرچه از اهمیت زیادی برخوردار است، اما فقط از طریق تجربه و عمل می‌توان به تسلط بر آن رسید (Alvesson, 2023: 35). این موضوع نشان می‌دهد که استفاده از مصاحبه به‌عنوان یک روش و ابزار کارآمد، ضرورتاً نیازمند مواجهه عملی با موقعیت‌های مصاحبه و آشنایی با چالش‌های آن است. همچنین در خصوص مصاحبه، دیدگاه‌ها و رویکردهای نظری متنوع، متفاوت و بعضاً متناقضی ارائه شده است که نمی‌توان یک نسخه واحد و مشترک برای انجام مصاحبه ارائه کرد. در نتیجه امکان سردرگمی محققان در استفاده از رویکرد مناسب را به چالشی جدی تبدیل می‌کند. بنا بر ضرورت مطرح‌شده، در این پژوهش، به طرح و بررسی دیدگاه‌ها و رویکردهای علمی پیرامون مصاحبه، انواع دسته‌بندی‌های کاربردی مصاحبه و همچنین چالش‌ها و پیچیدگی‌های عملی آن پرداخته می‌شود تا بر اساس آن، یک چارچوب نظری و علمی کلی در اختیار استفاده‌کنندگان از مصاحبه به‌تناسب اهداف کاربردی‌شان قرار گیرد. آشنایی با این مباحث، به‌ویژه طرح چالش‌ها و راهکارهایی که برای غلبه بر چالش‌ها ارائه می‌گردد، می‌تواند به‌عنوان راهنمایی ارزشمند، به توانمندی پژوهشگران و مدیرانی که به دنبال انجام مصاحبه‌های علمی هستند، کمک کند تا به‌طور مؤثرتر به اهداف موردنظر خود دست یابند.

دیدگاه‌های علمی بنیادین در مصاحبه:

دیدگاه نوپوزیتیویسم^۱

نوپوزیتیویسم، نوابات‌نگرایی یا اثبات‌گرایی منطقی، به‌عنوان یک دیدگاه علمی، بر پایه اصول و داده‌های علمی و روش‌های منطقی و تجربی استوار است. این دیدگاه به دنبال شواهد عینی و قابل‌اندازه‌گیری برای تولید دانش متناسب با شرایط صدق آن‌ها است (Blackburn, 2016) و معتقد است که می‌توان واقعیت را به‌طور دقیق و بدون تعصب شناسایی کرد. در زمینه مصاحبه، نوپوزیتیویست‌ها معمولاً به دنبال جمع‌آوری داده‌های دقیق و قابل تکرار هستند که می‌تواند به‌طور عینی تحلیل و تفسیر شود. نوپوزیتیویست‌ها معمولاً بر دقت و قابلیت تعمیم نتایج تأکید دارند و مصاحبه را به‌عنوان روشی برای بررسی فرضیات و نظریات علمی از طریق داده‌های تجربی و مشاهدات عینی در نظر می‌گیرند (Patton, 2002). طرفداران نوپوزیتیویسم که یکی از دیدگاه‌های سنتی و غالب در مطالعات مصاحبه است، به دنبال دستیابی به حقیقتی عینی و بدون زمینه در مورد آنچه واقعاً وجود دارد، هستند و تلاش می‌کنند با پیروی از یک پروتکل تحقیقاتی مشخص و جمع‌آوری پاسخ‌های مرتبط، تأثیر محقق، پیشینه، یا تعاملات او و سایر منابع سوگیری را به حداقل برسانند. این دیدگاه بر اهمیت به‌دست‌آوردن داده‌های غیر تحریف‌شده که قابلیت مقایسه و تجمیع دارند تأکید می‌کند و معتقد است که داده‌ها نباید تحت تأثیر شرایط محلی یا ویژگی‌های زمینه مصاحبه قرار گیرند. مصاحبه باید با عینیت و بی‌طرفی کامل انجام شود؛ این امر مستلزم به حداقل رساندن تنوع و پیچیدگی در فرایند مصاحبه است. در این دیدگاه، مصاحبه معمولاً با دقت برنامه‌ریزی شده و به‌شدت ساختاریافته است. برای مثال، هنگام مصاحبه با مردان و زنان درباره موضوعاتی مانند مراقبت از کودکان، همدردی‌های سیاسی، یا عادات تلویزیونی، اهمیت دارد که استفاده از سؤالات مختلف یا سبک‌های تعامل با مصاحبه‌شوندگان به‌طور یکسان و منطبق با جنسیت انجام شود. یکی از چالش‌های پیش روی مصاحبه در این دیدگاه که بسیار مهم و دشوار است، شناخت این است که آیا تفاوت‌های احتمالی بین زن و مرد به جنسیت مربوط است یا به وضعیت مصاحبه و نحوه تعامل با مصاحبه‌شوندگان مربوط می‌شود. سایر چالش‌های مطرح در مصاحبه از منظر دیدگاه نوپوزیتیویسم عبارت‌اند از:

درگیر نشدن در توضیحات مطالعه: مصاحبه باید مختصر و با ارائه استاندارد باشد.

عدم انحراف از ساختار مصاحبه: مصاحبه باید به طور دقیق طبق برنامه پیش رود. بی طرف بودن و اجتناب از شخصی شدن: مصاحبه کننده باید بی طرف باقی بماند و از تأثیرگذاری شخصی پرهیز کند (Alvesson, 2023: 8-9).

دیدگاه رمانتیسیسم^۱

رمانتیسیسم، رمانتیسم یا رمانتیک گرایی، جنبش علمی بود که در واکنش به عقل گرایی و جنبش هنری، ادبی و فکری در پایان سده هجدهم در اروپا و تا حد زیادی در واکنش به انقلاب صنعتی شکل گرفت. مشخصه اصلی رمانتیسم، تأکید بر احساس، فردگرایی، ستایش گذشته و طبیعت بود (Encyclopædia Britannica online, 2024). جنبش رمانتیسم، احساسات شدید را منبعی اصیل برای تجربه زیبایی شناسانه می دانست و بر احساساتی از قبیل ترس، وحشت و حیرت تمرکز داشت (Coleman, 2020). در دیدگاه رمانتیسیسم، فرض بر این است که رابطه نزدیک و مثبت میان مصاحبه کننده و مصاحبه شونده بخشی اساسی از یک مصاحبه موفق است. از طریق نزدیکی به مصاحبه شونده و عمیق شدن در گفت و گو، می توان به اصالت و صحت اطلاعاتی که در مصاحبه بیان می شود، دست یافت. به عبارت دیگر، هرچه رابطه نزدیک تر باشد، احتمال درک خود واقعی مصاحبه شونده بیشتر می شود. در این دیدگاه، مصاحبه به عنوان یک تعامل اجتماعی گرم و انسانی می تواند به تولید داده های غنی و قابل اعتمادی کمک کند که بازتاب دقیقی از دنیای درونی و تجربیات مصاحبه شونده هستند (Silverman, 2006). برخی صاحب نظران، بر این باورند که دیدگاه رمانتیسم بر سایر دیدگاه ها ارجحیت دارد؛ زیرا این دیدگاه نه تنها به احساسات، بلکه به ایده ها، ارزش ها، درک شیوه ها و تلاش برای بازسازی فرآیندها و تعاملات نیز توجه دارد. محققان رمانتیسم که از تعامل انسانی واقعی تر حمایت می کنند، بر ایجاد رابطه، اعتماد و تعهد بین مصاحبه کننده و مصاحبه شونده تأکید دارند و معتقدند این امر موجب تبدیل مصاحبه به یک موقعیت گرم و صمیمی می شود. در این وضعیت، مصاحبه شونده آزاد است تا خود را به طور واقعی بیان کند و گفتگوی باز، غنی و قابل اعتماد تولید کند؛ که این امر برای کشف دنیای درونی (معانی، ایده ها، احساسات، نیات) و واقعیت اجتماعی تجربه شده ضروری است. میلر و

گلاسنا (۱۹۹۷)، هدف اصلی مطالعات مصاحبه را دستیابی به مفهوم‌سازی عمیق‌تر و کامل‌تر از جنبه‌های زندگی سوژه‌ها می‌دانند که بیشترین علاقه به درک آن‌ها وجود دارد. همچنین، هالوی و جفرسون (۲۰۰۰) معتقدند که برای درک بهتر زندگی افراد، محققان باید به روایت‌های مصاحبه‌شوندگان از زندگی‌شان تکیه کنند؛ چراکه داستان‌سرایی به رویدادهای واقعی زندگی نزدیک‌تر از روش‌های دیگر استخراج توضیحات است (Alvesson, 2023: 11). کوال (۱۹۹۶) بیان می‌کند که معیار یک مصاحبه خوب، داشتن سؤالات کوتاه و پاسخ‌های طولانی است. این امر موجب می‌شود که مصاحبه‌کننده از مرکزیت اصلی کنار گذاشته شود و تلاش فعالانه مصاحبه‌کننده برای قرار دادن مصاحبه‌شونده در مرکزیت قرار گیرد. لی و اسلم (۲۰۱۸) نیز در توصیف دیدگاه رمانتیسم، از رویکرد مثبت و حمایتی صحبت کرده‌اند و معتقدند یکی از ویژگی‌های جالب ادبیات مصاحبه بر اساس دیدگاه رمانتیسم این است که توصیه‌های متفاوت و حتی متضادی در مورد مصاحبه‌ها ارائه می‌دهد. این موضوع نشان می‌دهد که برای انجام مصاحبه یا مواجهه با مشکلات و چالش‌های مصاحبه، بهترین روش یا دستورالعمل خاصی وجود ندارد بلکه هر موقعیت، نیازمند رویکرد منحصر به فرد خود است. بسته به اینکه با چه کسی و یا در چه موقعیتی قصد انجام مصاحبه دارید، ممکن است برای هر موضعی یک پشتیبانی خاص پیدا کنید (Alvesson, 2023: 14). دیدگاه رمانتیسم به چالش‌های مربوط به مصاحبه و ارائه راه حل آن‌ها نیز توجه دارد. به‌عنوان نمونه به این خطر تأکید دارد که ممکن است مصاحبه‌شوندگان تحت تأثیر انتظارات محقق و هنجارهای اجتماعی برای نحوه بیان خود قرار گیرند. باین‌حال، این دیدگاه معتقد است که برقراری ارتباط نزدیک و شخصی با پاسخ‌دهندگان می‌تواند این مشکل را به حداقل برساند. هلستین و گوبریوم (۲۰۰۳) و الیس (۱۹۹۷) بیان کرده‌اند که طرفداران رمانتیسم، مصاحبه فعال را به‌عنوان یک شکل ایدئال معرفی می‌کنند. در این رویکرد، ایده اصلی این است که مداخلات محقق می‌تواند موضوع مصاحبه را از مخزنی از نظرات و دلایل یا سرچشمه‌ای از احساسات به منبعی مولد دانش تبدیل کند؛ زیرا قابلیت‌های

۱. Miller and Glasner

۲. Halloween and Jefferson

۳. Koal

۴. Lee and Islam

۵. Ellis

تفسیری سوژه باید فعال، تحریک و پرورش یابد. در این حالت، مصاحبه‌کننده و مصاحبه‌شونده در «هم‌ساخت دانش» همکاری می‌کنند و مصاحبه از حالت یک‌سویه دور می‌ماند (Alvesson, 2023: 12).

دیدگاه محلی‌گرایی^۱

یکی از دیدگاه‌های نسبتاً جدید و در حال رشد درباره مصاحبه که مفروضات و اهداف نوپوزیتیویست‌ها و رمانتیک‌ها را کنار می‌گذارد، رویکردی است که به‌عنوان «محلی‌گرایی» شناخته می‌شود. این رویکرد تأکید می‌کند که اظهارات مصاحبه باید در زمینه خاص و موقعیت مکانی آن‌ها بررسی شود. به گفته دینگوال (۱۹۹۷) مصاحبه یک وضعیت تجربی است که باید به همین ترتیب مورد مطالعه قرار گیرد و نباید به‌عنوان ابزاری برای جمع‌آوری داده‌ها درباره موضوعات خارج از این وضعیت تجربی تلقی شود. یورگنسون^۲ (۱۹۹۱) نیز اهمیت توجه به معانی و دیدگاه‌های افراد در موقعیت‌های خاص را در پژوهش‌های خود نشان داده است و بر این باور است که مصاحبه‌ها یک برخورد اجتماعی است و باید به‌عنوان تعاملات اجتماعی مورد توجه قرار گیرند که در آن‌ها معانی و مرزهای اجتماعی به‌طور مستمر مذاکره می‌شود (Yorgensen, 1991; Dingwall, 1997). محلی‌گرایان بر این باورند که مصاحبه به همان اندازه که تعاملات روزمره مانند صحبت با همسایگان، ارائه خدمات به مشتریان، یا تربیت فرزندان اهمیت دارد، باید مورد توجه قرار گیرد. آن‌ها معتقدند که رفتار در موقعیت‌های مصاحبه را می‌توان به شیوه‌ای مشابه با این پدیده‌های دیگر بررسی کرد؛ یعنی اگر مصاحبه یک برخورد اجتماعی است، باید به همان شیوه‌ای که سایر برخوردهای اجتماعی تجزیه و تحلیل می‌شود، مورد بررسی قرار گیرد. به عبارتی، محلی‌گرایان مصاحبه را به‌عنوان یک فعالیت اجتماعی می‌بینند که در آن پاسخ‌ها از طریق ایفای نقش و مدیریت برداشت میان مصاحبه‌کننده و پاسخ‌دهنده منتقل می‌شود. در مقایسه با نوپوزیتیویست‌ها و رمانتیک‌ها که اغلب مصاحبه را به‌عنوان گفتگویی با هدف خاص تعریف می‌کنند، محلی‌گرایان دیدگاه هنجاری خاصی درباره مصاحبه ندارند و بیشتر آن را به‌عنوان موضوعی برای مطالعه می‌بینند تا یک ابزار تحقیقی. از آنجاکه در این رویکرد، مصاحبه گاهی به‌عنوان یک برخورد اجتماعی مورد بررسی قرار می‌گیرد، توجه به این

۱. Localism

۲. Yorgensen

چالش، مهم و مورد تأکید است که موقعیت اجتماعی در مصاحبه دچار سوگیری نشود و تابع قصد و هدف مصاحبه‌کننده قرار نگیرد. اشنایدر (۲۰۰۰) یکی از این موارد را در مطالعه خود نشان داده است که مصاحبه‌کننده چگونه می‌تواند مصاحبه را به‌عنوان ابزاری برای دستیابی به اهداف خود شکل دهد. او مدیرانی را مطالعه کرد که با زیردستان خود مصاحبه کرده و از طریق آن‌ها نسخه‌ای خاص از واقعیت اجتماعی را متناسب با اهداف خود تولید کردند. محلی‌گرایان مصاحبه را به‌عنوان یک دستاورد واقعی می‌بینند و در برابر دیدگاه‌های نوپوزیتیویستی و رمانتیکی، بر اهمیت ساختار اجتماعی در تعامل تأکید می‌کنند. منابع الهام برای محلی‌گرایی شامل روش‌شناسی مردم‌نگارانه، تحلیل مکالمه و تحلیل گفتمان است. (Alvesson, 2023: 14-15).

یکی از چالش‌های اصلی محلی‌گرایی این است که شامل یک دستور کار تحقیقاتی بسیار محدود است. این رویکرد به‌دقت به جزئیات آنچه در موقعیت مصاحبه اتفاق می‌افتد، توجه می‌کند و از پردازش اطلاعات بالقوه مهم برای توسعه دانش درباره پدیده‌های گسترده‌تر جلوگیری می‌کند. همچنین، محلی‌گرایان ممکن است به دلیل شک و تردید در تأثیرات زبان بر انتقال معنا، تمام گفتگوهای مصاحبه را به وضعیت محلی و محدودیت‌های زبانی تقلیل دهند. با توجه به اینکه هدف اصلی بسیاری از مطالعات مصاحبه، توسعه استراتژی‌های تفسیری برای افزایش دقت و حفظ ارتباط در تحقیقات مبتنی بر مصاحبه است، ایده‌های محلی‌گرایانه باید در تحقیقات مبتنی بر مصاحبه به‌طور جدی مورد توجه قرار گیرند. با این حال، باید از چالش‌ها و مشکلات ذاتی فراتر رفتن از وضعیت مصاحبه در تفسیرها و ارائه نتایج اجتناب کرد (Alvesson, 2023: 16).

ترکیب دیدگاه‌ها

برخی بر این باورند که این طبقه‌بندی‌ها از دیدگاه‌های مصاحبه به‌تنهایی نمی‌توانند تمام تنوع و پیچیدگی‌های موجود در ادبیات روش‌شناسی و تحقیقات اجتماعی را منعکس کنند؛ بلکه صرفاً جهت‌گیری‌های کلی‌تری را نشان می‌دهند که بسیاری از محققان کیفی که از مصاحبه به‌عنوان روش اصلی خود استفاده می‌کنند، از آن پیروی می‌کنند. در نتیجه، محققان باید از این جهت‌گیری‌های کلی فراتر روند. به همین خاطر هدف نباید این باشد که مصاحبه‌ها را به‌عنوان نمایشی از دنیای درونی مصاحبه‌شوندگان یا تصویری از

واقعیت‌های اجتماعی بیرونی ببینیم، بلکه باید تلاش کنیم از مصاحبه‌ها به‌عنوان ابزاری برای کسب دیدگاه‌ها و روش‌های مختلف استفاده کنیم و از آن به‌عنوان چارچوبی برای کاوش در مسائل گسترده‌تر بهره‌برداری کنیم (Alvesson, 2023: 23).

با توجه به این چالش‌ها، ترکیب دیدگاه‌های نوپوزیتیویسم، رمانتیسم و محلی‌گرایی می‌تواند به ایجاد رویکردهای جامع‌تر و چندجانبه در تحلیل مصاحبه‌ها کمک کند. این ترکیب می‌تواند به محققان این امکان را بدهد که از روش‌های علمی و تجربی برای جمع‌آوری داده‌ها، از تعاملات انسانی برای درک عمیق‌تر معانی فردی و از تحلیل‌های موقعیتی برای درک دقیق‌تر از زمینه‌های خاص استفاده کنند. با ترکیب این دیدگاه‌ها، محققان می‌توانند به تحلیل‌های عمیق‌تر و جامع‌تری دست یابند که شامل جنبه‌های علمی، انسانی و موقعیتی است. این ترکیب می‌تواند به تولید داده‌های معتبرتر و تفسیرهای دقیق‌تر از تجربیات مصاحبه‌شونده‌ها کمک کند. در مطالعات مصاحبه معاصر، رویکرد نوپوزیتیویستی به‌طور غالب مورد استفاده قرار می‌گیرد و می‌تواند به‌صورت ترکیبی با دیگر دیدگاه‌ها به ویژه دیدگاه محلی‌گرایی به کار رود. زیرا رویکرد محلی‌گرایانه به مصاحبه اساساً یک رویکرد انتقادی است که به چالش کشیدن مفروضات و اهداف کسانی که قصد استفاده ابزاری از مصاحبه‌ها را دارند، می‌پردازد. طرفداران این رویکرد به تعامل طبیعی در مصاحبه‌ها اعتقاد دارند و آن را برای علوم اجتماعی بسیار ارزشمند می‌دانند، زیرا از مصاحبه‌ها برای مطالعه تجربیات افراد، درک خود و روشن‌سازی دیدگاه‌های آن‌ها درباره واقعیت اجتماعی و جهان زندگی بهره می‌برند (Alvesson, 2023: 21). در استفاده از رویکرد ترکیبی، مهم است که ایده‌های موجود در مدرنیسم، محلی‌گرایی و سایر جهت‌گیری‌ها که به مصاحبه به‌عنوان وسیله‌ای برای تولید دانش پرداخته‌اند، به‌دقت مورد توجه قرار گیرد. باین‌حال، این موارد باید با ملاحظات مربوط به ارتباط اجتماعی متعادل شود، نه اینکه لزوماً دقت روش‌شناسی در علوم اجتماعی در اولویت قرار گیرد (Alvesson, 2023: 18).

رویکردهای علمی در مصاحبه:

رویکرد رابطه‌ای

رویکرد رابطه‌ای ۱ در مصاحبه بر ایجاد و تقویت روابط انسانی و ارتباطات تعاملی مؤثر بین مصاحبه‌کننده و مصاحبه‌شونده متمرکز است. آلفورد آ. یانگ^۲، بر پویایی روابط قدرت میان مصاحبه‌کننده و مصاحبه‌شونده تأکید دارد و معتقد است که توانایی مصاحبه‌گر در تجزیه و تحلیل صحیح داده‌ها، با تمرکز بر کنش‌های متقابلی میسر می‌شود که در طول مکالمه شکل می‌گیرند. این رویکرد برای آماده‌سازی، ایجاد و حفظ ارتباط در مصاحبه‌ها بسیار مفید است و می‌تواند به ایجاد ارتباطات قوی‌تر و مؤثرتر در مصاحبه‌ها کمک کرده و به مصاحبه‌شونده احساس راحتی و اعتماد بیشتری بدهد. با توجه به تأکید محوری این رویکرد بر رابطه تعاملی میان مصاحبه‌گر و مصاحبه‌شونده، طرفداران این رویکرد معتقدند که بخش مهمی از داده‌های تحقیق از کنش‌های پیش‌آمده در فرایند مصاحبه به دست می‌آید؛ لذا محقق نباید با پیش‌فرض‌های ثابت به مصاحبه بپردازد. «لی آن فوجی»، یکی از نظریه‌پردازان این رویکرد، حتی آمادگی کامل پژوهشگر را قبل از انجام مصاحبه ضروری نمی‌داند. او به جای آن، تمایل به یادگیری در طول کل فرآیند تحقیق را پیشنهاد می‌دهد. آنچه فوجی «مصاحبه‌ی رابطه‌ای» می‌نامد، به تحقیقاتی اشاره دارد که کل فرآیند آن به‌عنوان فرصتی برای یادگیری و کسب تجربه محسوب می‌شود. از نظر او، خطاهای موجود در تفکرات اولیه و طرح‌های پژوهشی، در میدان تحقیق و از طریق تجربیات عملی، معرفی‌ها و مصاحبه‌شوندگان آشکار می‌شوند. او اشتباهات در میدان مصاحبه را «هدیه» می‌داند و بر این باور است که پژوهشگر به‌جای داشتن یک طرح کاملاً بسته و از پیش تعیین‌شده، باید از یک طرح باز بهره‌برداری کند که امکان آشکار شدن فرضیات اشتباه را فراهم آورد (فوجی، ۱۴۰۲: ۱۸-۱۰).

رویکرد رابطه‌ای بر اساس اصول زیر بنا شده است:

- همدلی: برای درک احساسات و نگرانی‌های مصاحبه‌شونده و نشان دادن اهمیت به او.
- گوش دادن فعال: برای فهم بهتر و برقراری ارتباط مؤثر.
- طرح سؤالات باز و تشویق‌کننده: برای ترغیب به ادامه صحبت و بیان نظرات مخاطب.
- ایجاد فضای دوستانه و غیررسمی: برای سخن‌گفتن مخاطب با آرامش و صداقت بیشتر.

دادن بازخوردهای مثبت و سازنده: برای احساس مورد توجه و احترام قرار گرفتن مخاطب (همان منبع).

چالش‌ها و مشکلات رویکرد رابطه‌ای:

سوگیری ناشی از ارتباط نزدیک: در نتیجه این سوگیری، ممکن است مصاحبه‌شونده تحت تأثیر روابط شخصی و احساسات خود قرار گرفته و پاسخ‌هایی بدهد که از واقعیت فاصله دارند یا مطابق با انتظارات محقق باشند.

چالش‌های اخلاقی: ایجاد ارتباط نزدیک ممکن است برخی چالش‌های اخلاقی را به وجود آورد. در نتیجه، محقق باید مراقب باشد تا مرزهای حرفه‌ای را رعایت کند.

مشکلات در تحلیل داده‌ها: به دلیل پیچیدگی روابط بین محقق و مصاحبه‌شونده.

پدیده واکنش رفتاری ناخودآگاه: مصاحبه‌شونده ممکن است رفتار یا پاسخ‌های خود را تغییر دهد تا انتظارات محقق را برآورده کند یا رابطه ایجاد شده با او را تقویت نماید.

بی‌طرفی تحقیق: ممکن است اعتبار داده‌ها و بی‌طرفی تحقیق تحت تأثیرات شخصی و فرضیات محقق کاهش یابد (Boyce and Neale: 2006).

رویکرد بازتابی

رویکرد بازتابی ۱ در تحقیقات کیفی، به‌ویژه در مصاحبه‌ها، بر اهمیت آگاهی محقق از تأثیرات خود بر فرآیند تحقیق تأکید می‌کند. این رویکرد به‌جای جمع‌آوری اطلاعات خام، به دنبال درک عمیق‌تر و دقیق‌تر تجربیات و نگرش‌های افراد است. در این روش، محقق به‌عنوان یک مشارکت‌کننده فعال در مصاحبه در نظر گرفته می‌شود که نه تنها پرسش‌ها را مطرح می‌کند، بلکه تأثیرات خود را نیز در فرآیند مصاحبه مورد بررسی قرار می‌دهد. بازتابی بودن تنها یک ابزار روش‌شناختی نیست، بلکه یک موضع فلسفی است که از محققان می‌خواهد با شیوه‌های خود و زمینه‌های تحقیقاتی که در آن فعالیت می‌کنند، در گفت‌وگو باشند. بازتابی بودن به معنای اندیشیدن انتقادی درباره نقش، فرضیات و تعصبات محقق است که ممکن است بر نتایج تحقیق تأثیر بگذارد. این رویکرد با اخلاق و سیاست‌های تحقیقات کیفی ارتباط عمیقی دارد و محققان را ملزم می‌کند تا به‌طور مداوم این پرسش را مطرح کنند که چگونه جایگاه، تعاملات و انتخاب‌های روش‌شناختی آن‌ها یافته‌های تحقیق را شکل می‌دهد. هدف رویکرد بازتابی این است که با شناخت و اذعان

به تعامل پیچیده بین محقق و محیط تحقیق، اعتبار و اعتمادپذیری تحقیقات کیفی را افزایش دهد (Denzin & Yvonna, 2017). محور اصلی این رویکرد در نتیجه انتقادهای به مردم‌نگاری واقع‌گرا و روش مشاهده همراه با مشارکت شکل گرفت (Erickson, 2018). در مردم‌نگاری واقع‌گرا، محقق در محیط اجتماعی مورد مطالعه اش حضور داشت و ادعا می‌کرد که مسائل را همان‌طور که اتفاق افتاده است، گزارش می‌کند. در نتیجه، زبانی که برای گزارش استفاده می‌شد، فاصله زیادی با جامعه مورد مطالعه داشت. این فاصله‌گذاری زبانی و حذف محقق از ارائه متن و گزارش تحقیق، تأییدی بر واقعیت‌گرایی و عینیتی بود که به مطالعه و تحقیق اعتبار می‌داد (Clifford & Marcus, 1986: 14). اما در رویکرد بازتابی، محقق و تأثیری که بر موضوع و میدان تحقیق می‌گذارد، حذف نمی‌شود. بلکه جایگاه طبقاتی-اجتماعی و ایدئولوژی او در انتخاب موضوع، پرداختن به آن و نتیجه‌گیری از مشاهدات، بدون ادعای کل‌نگری، اهمیت پیدا می‌کند. در این رویکرد، محقق باید به حضور و جایگاه خود نه به‌عنوان یک گزارشگر، بلکه به‌عنوان یک کنشگر فعال توجه داشته باشد و سوگیری‌ها، پیش‌فرض‌ها و تجربیات شخصی خود را در تحلیل و تفسیر داده‌ها مدنظر قرار دهد (یزدچی و همکاران، ۱۴۰۲).

ویژگی‌های اصلی رویکرد بازتابی:

تأمل در فرایند مصاحبه: محقق به‌طور مداوم درباره تأثیر خود بر مصاحبه و مصاحبه‌شونده می‌اندیشد. این بازاندیشی ممکن است به تغییر در نحوه طرح پرسش‌ها یا حتی در چارچوب کلی مصاحبه منجر شود.

بازاندیشی مصاحبه‌شونده: این رویکرد به مصاحبه‌شونده فرصت می‌دهد تا درباره پاسخ‌های خود بازاندیشی کند و احساسات و افکار عمیق‌تری را بیان نماید. بدین ترتیب، مصاحبه به یک فرآیند یادگیری متقابل تبدیل می‌شود.

پویایی و انعطاف‌پذیری: به محقق اجازه می‌دهد تا بر اساس جریان گفت‌وگو، پرسش‌های جدیدی مطرح کرده و موضوعات جدیدی را کشف کند.

تفسیر عمیق‌تر داده‌ها: تحلیل داده‌ها همانند فرایند مصاحبه، به‌صورت عمیق‌تر انجام می‌شود. محقق ممکن است بارها به داده‌ها بازگردد و آن‌ها را از زوایای مختلف تحلیل کند.

مزایا و چالش‌ها:

مزایا: رویکرد بازتابی به محقق کمک می‌کند تا به درک عمیق‌تری از موضوع برسد و جنبه‌های نادیده و پنهان مسائل را کشف کند. این رویکرد در مطالعاتی که به بررسی تجربیات انسانی، هویت‌ها و فرآیندهای پیچیده اجتماعی می‌پردازند، بسیار مؤثر است. چالش‌ها: این رویکرد زمان‌بر است و نیازمند مهارت‌های پیشرفته در تحلیل و تعامل است. همچنین، محقق باید بتواند بین نقش‌های مختلف خود به‌عنوان محقق و مشارکت‌کننده تمایز قائل شود. (Schwandt, 2014; Denzin & Yvonna, 2017).

رویکرد پاسخگو

رویکرد پاسخگو^۱ بر تعامل و تبادل نظر میان محقق و پاسخ‌دهنده تأکید دارد. در این رویکرد، مصاحبه‌کننده نقش یک تسهیل‌گر را ایفا می‌کند که سؤالاتی باز و غیرمستقیم مطرح می‌کند تا پاسخ‌دهنده بتواند به‌طور کامل نظرات، تجربیات و دیدگاه‌های خود را بیان کند. یکی از اصول کلیدی این رویکرد، اجتناب از سوگیری محقق است؛ به این معنا که محقق باید از دخالت دادن پیش‌فرض‌ها یا نظرات شخصی خود در طول مصاحبه خودداری کند تا داده‌های گردآوری شده به‌صورت اصیل‌تر و بی‌طرفانه‌تری از پاسخ‌دهنده دریافت شوند. همچنین، محقق در این رویکرد معمولاً از تکنیک‌هایی مانند «تأیید مشارکتی» یا «اعتبارسنجی پاسخ‌دهنده»^۲ استفاده می‌کند تا از صحت و دقت اطلاعات اطمینان حاصل کند. در این فرآیند، اطلاعات جمع‌آوری شده با پاسخ‌دهنده به اشتراک گذاشته می‌شود تا مورد تأیید یا اصلاح قرار گیرد (Delve & Limpaecher, 2023). این رویکرد بر اهمیت ایجاد حس اعتماد میان مصاحبه‌کننده و مصاحبه‌شونده تأکید دارد. بر اساس این رویکرد، شیوه پرسش سؤالات در مصاحبه باید دوستانه و ملایم، همراه با مشارکت طرفین و مقداری چالش باشد (Flick, 2022: 60).

مزایا و چالش‌های رویکرد پاسخگو:

از جمله چالش‌های این رویکرد، احتمال سوگیری و جانب‌داری مصاحبه‌کننده در دریافت پاسخ‌ها است. همچنین، این رویکرد می‌تواند منجر به بازخوردهای متناقض و گاه کاهش صداقت در پاسخ‌ها شود؛ زیرا پاسخ‌دهندگان ممکن است تحت تأثیر محیط مصاحبه یا روابط با محقق قرار گیرند. از سوی دیگر، از مزایای این رویکرد، امکان کشف عمیق

۱. Respondent Approach
۲. Member Check

اطلاعات از تجربیات و نگرش‌های پاسخ‌دهندگان و شفافیت و اعتمادپذیری بیشتر داده‌ها است که آن را برای مصاحبه‌های کیفی و در زمینه‌هایی مانند پژوهش‌های پدیدارشناختی و نظریه زمینه‌ای بسیار مؤثر می‌سازد (Delve & Limpaecher, 2023).

رویکرد مصاحبه فشرده

رویکرد مصاحبه فشرده ۱ یکی از تکنیک‌های مهم در تحقیقات کیفی است که برای درک عمیق از تجربیات، دیدگاه‌ها و احساسات شرکت‌کنندگان به کار می‌رود. این روش با استفاده از پرسش‌های باز و نیمه‌ساختاریافته، به مصاحبه‌گر امکان می‌دهد تا به جزئیات دقیق‌تری از تجربیات و دیدگاه‌های فردی دست یابد. ویژگی اصلی این نوع مصاحبه، انعطاف‌پذیری آن است؛ به این معنا که مصاحبه‌گر می‌تواند بر اساس پاسخ‌های مصاحبه‌شونده، پرسش‌های جدیدی مطرح کند و به عمق بیشتری از موضوع بپردازد. هدف اصلی این نوع مصاحبه‌ها، به‌دست‌آوردن اطلاعات دقیق و جزئی از فرد است که معمولاً از طریق روش‌های کمی و ساختاریافته قابل دستیابی نیست. این رویکرد اغلب در پژوهش‌های مربوط به مسائل پیچیده اجتماعی یا موضوعات حساس به کار می‌رود؛ زیرا به شرکت‌کنندگان اجازه می‌دهد تا آزادانه احساسات و تجربیات خود را بیان کنند. مصاحبه‌های فشرده، با فراهم آوردن فضای برای بیان بی‌پرده و صادقانه، به محققان کمک می‌کنند تا به فهم بهتری از زمینه‌های پیچیده و چندلایه دست یابند. باین‌حال، یکی از چالش‌های اصلی این نوع مصاحبه‌ها، تحلیل داده‌ها است. حجم بالای اطلاعات و جزئیات به‌دست‌آمده می‌تواند مدیریت و تفسیر داده‌ها را پیچیده کند. محقق باید توانایی مدیریت این داده‌های گسترده و پیچیده را داشته باشد تا بتواند به نتیجه‌گیری‌های دقیق و معنادار دست یابد (Symbaluk, & Hall, 2024; Gray et al., 2012).

رویکرد یادگیری از غریبه‌ها

رویکرد یادگیری از غریبه‌ها ۲ بر استفاده از مصاحبه‌های عمیق کیفی به‌عنوان روشی برای کشف تجربیات، دیدگاه‌ها و روایت‌های شخصی تأکید دارد. این رویکرد، اطلاعات را از طریق تعامل مستقیم و دقیق با افرادی جمع‌آوری می‌کند که برای محقق ناشناخته‌اند. همچنین بر اهمیت ایجاد رابطه‌ای مبتنی بر اعتماد و احترام بین مصاحبه‌کننده و

مصاحبه‌شونده تمرکز دارد. این رابطه به مصاحبه‌شونده احساس راحتی می‌دهد تا با اطمینان بیشتری تجربیات شخصی خود را به اشتراک بگذارد. علاوه بر این، گوش دادن فعال و پذیرش دیدگاه‌های مختلف نیز در این رویکرد نقش مهمی ایفا می‌کند. مهم‌ترین مزایای این رویکرد، عبارت‌اند از دستیابی به تجربیات دست اول از افراد با پیش‌زمینه‌های متفاوت و توانایی کشف اطلاعات جدید و نامنتظره به دلیل تنوع افراد مصاحبه‌شونده و دریافت اطلاعات نهفته افراد که در شرایط عادی امکان بیان آن‌ها وجود ندارد. از جمله چالش‌های این رویکرد، می‌توان به ایجاد رابطه‌ای مبتنی بر اعتماد و مدیریت تأثیرات متقابل بین محقق و مصاحبه‌شونده اشاره کرد. این تأثیرات می‌توانند به دلیل ارتباطات شکل‌گرفته، به‌ویژه هنگام تحلیل داده‌ها، منجر به بروز سوگیری‌هایی شوند. این موضوع به‌ویژه زمانی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند که مصاحبه‌کننده با افرادی با سوابق فرهنگی یا تجربی متفاوت مواجه است. برای مقابله با این چالش‌ها، مصاحبه‌گر باید از هرگونه سوگیری پرهیز کرده و به مصاحبه‌شونده اجازه دهد تا تجربیات خود را آزادانه بیان کند. دستیابی به این هدف مستلزم تلاش بیشتر مصاحبه‌کننده است تا مصاحبه‌شونده احساس راحتی کرده و به‌طور طبیعی به پرسش‌ها پاسخ دهد (Hurst, 2023 & Flick, 2022: 61).

رویکرد نگرش به مصاحبه و مصاحبه‌شونده

رویکرد نگرش به مصاحبه و مصاحبه‌شونده به‌طور کلی به بررسی و تحلیل رابطه میان مصاحبه‌گر و مصاحبه‌شونده و تأثیرات آن بر فرآیند مصاحبه می‌پردازد. این رویکرد به چگونگی تأثیرگذاری نگرش‌ها، پیش‌فرض‌ها و تعاملات دوطرفه مصاحبه‌گر و مصاحبه‌شونده بر کیفیت عملکرد و نتایج مصاحبه می‌پردازد. توجه به جنبه‌های کلیدی این رویکرد در اثرگذاری بر عملکرد و نتایج مصاحبه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. جنبه‌های کلیدی نگرش مصاحبه‌گر:

ویژگی‌های تعیین‌کننده: ویژگی‌های مهمی که برای انجام یک مصاحبه موفق لازم است، عبارتند از: مهارت و آمادگی لازم، داشتن اطلاعات کافی درباره فرد و موقعیت مصاحبه، توانایی مدیریت زمان و پیگیری مراحل مصاحبه، پشتکار، حس کنجکاوی، مشاهده هوشیارانه و پرسش‌های هوشمندانه، توانایی توجه و گوش دادن با دقت به مخاطب، انعطاف‌پذیری و رفتار عادلانه، توانایی تفکر و تصمیم‌گیری سریع، توانایی تجزیه و تحلیل،

توانایی بالای برقراری ارتباط و کسب اعتماد، توانایی نقش بازی کردن در صورت نیاز. همچنین یک مصاحبه‌گر حرفه‌ای باید ضمن شکاک بودن، در بیان جزئیات نقش و انتظارات عینی و بدون پیش‌داوری، صداقت و شفافیت داشته باشد تا تصمیم‌گیری‌های درست‌تری انجام دهد و از قضاوت‌های سطحی جلوگیری کند (Brinkmann, 2022). پیش‌فرض‌ها و تعصبات: نگرش مصاحبه‌گر ممکن است تحت تأثیر پیش‌فرض‌ها و تعصبات شخصی به‌ویژه تعصبات جنسیتی یا نژادی قرار گیرد (Smith, 2022).

نحوه تعامل: شیوه تعامل مصاحبه‌گر، از جمله لحن صدا، زبان بدن و رفتار غیرکلامی، تأثیر زیادی بر احساس راحتی، صداقت و اعتماد به نفس مصاحبه‌شونده در پاسخگویی دارد و به پاسخگویی دقیق‌تر و صادقانه‌تر او منجر می‌شود (Johnson. L, 2023).

ماهیت دوگانه زبان: زبان یک ابزار دوگانه است که هم برای برقراری ارتباط و اعتماد و هم به‌عنوان منبعی برای قطع ارتباط و سوءتفاهم به کار می‌رود؛ زیرا کلمات ممکن است در فرهنگ‌ها و زمینه‌های مختلف معانی متفاوتی داشته باشند. زبان ابزاری برای بیان افکار و احساسات است، اما زبان متقاعدکننده می‌تواند نظرات و رفتارها را تحت تأثیر قرار دهد و گاهی به روش‌های غیراخلاقی آن‌ها را دست‌کاری کند. زبان می‌تواند همبستگی و حس مشترک را ایجاد کند، اما همچنین می‌تواند منجر به تفرقه و تبعیض شود. زبان می‌تواند دقت و شفافیت ایجاد کند، اما می‌تواند موجب ابهام، سردرگمی و تفسیرهای نادرست گردد. زبان می‌تواند صدای افراد را تقویت کند، اما می‌تواند برای سرکوب و حاشیه‌راندن نیز به کار رود. (Chater & Morten, 2023; Alvesson, 2023)

کشف معانی: مصاحبه‌گر باید به دنبال کشف معانی در پاسخ‌های مصاحبه‌شونده باشد، نه تحمیل مفاهیم بر اساس جهان‌بینی خود؛ بنابراین، سؤالات باید به‌گونه‌ای مطرح شوند که مصاحبه‌شونده بتواند به زبان خود و نه با واژگان مصاحبه‌گر صحبت کند.

کشف دنیای زندگی مصاحبه‌شونده: مصاحبه‌گر باید در سؤال‌های مصاحبه از مفاهیمی استفاده کند که به تجربه‌های واقعی مصاحبه‌شوندگان نزدیک‌تر باشند. نه اینکه به دنبال کشف مفاهیم نظری باشد (Flick, 2022: 62).

جنبه‌های کلیدی نگرش مصاحبه‌شونده:

احساسات و نگرانی‌ها: نگرش و احساسات مصاحبه‌شونده، نظیر اضطراب، اعتماد به نفس و نگرانی‌ها، می‌تواند بر نحوه پاسخ‌گویی او تأثیر بگذارد. مصاحبه‌شونده‌ای که احساس راحتی

و اعتماد به نفس بیشتری داشته باشد، معمولاً پاسخ‌های دقیق‌تر و کامل‌تری خواهد داد (Brown, 2024).

مفهوم‌سازی از موقعیت: مصاحبه‌شونده‌ها ممکن است به دلیل تجربیات و زمینه‌های فرهنگی مختلف، مفهوم‌سازی متفاوتی از سوالات و موقعیت مصاحبه داشته باشند. این تفاوت‌ها می‌تواند بر نحوه پاسخ‌گویی و درک آن‌ها از فرآیند مصاحبه تأثیر بگذارد. رابطه مناسب گشودگی و ساختار: این جنبه به باز بودن دیدگاه مصاحبه‌شونده و ساختار جمع‌آوری داده‌ها اشاره دارد. از یک‌سو، علاقه‌مند نیستیم که مصاحبه‌شوندگان در مورد هر موضوعی صحبت کنند، بلکه تمرکز ما بر بخش‌های خاصی از تجربه، دانش یا زندگی روزمره آن‌هاست که به سؤال تحقیق مرتبط است. از سوی دیگر، تمایل داریم بدانیم مصاحبه‌شوندگان چگونه مسائل مورد مطالعه را تجربه و درک می‌کنند. بنابراین، مصاحبه‌ها باید تعادلی مناسب بین گشودگی (برای بیان دیدگاه‌های مصاحبه‌شوندگان) و ساختار (برای پاسخ‌گویی به سوالات پژوهشی) برقرار کنند. یک مصاحبه موفق با ترکیبی از سوالات باز و تحریک روایت‌های مصاحبه‌شونده از طریق سوالات خاص و متمرکز، این تعادل را به‌خوبی ایجاد می‌کند (Flick, 2022: 62).

انواع مصاحبه

مصاحبه‌های علمی بر اساس معیارهای مختلفی دسته‌بندی می‌شوند که هر یک نقش مهمی در انتخاب نوع مصاحبه مناسب ایفا می‌کنند. از جمله معیارهای رایج در این زمینه می‌توان به مواردی مانند «درجه ساختار موضوع، جهت‌گیری به سمت اهداف کاری، شیوه پرسش سوالات و تحریک روایت‌ها در مصاحبه و تطبیق آن با محیط‌ها و گروه‌های هدف خاص» اشاره کرد (Flick, 2022: 65). همچنین معیارهایی مانند «اندازه، رسانه‌های ارتباطی و رده یا مقوله» نیز در این دسته‌بندی مؤثرند (Alvesson, 2023: 7). این معیارها با مبانی نظری فرآیندهای مصاحبه و اهداف مختلف پژوهشی هماهنگ شده‌اند و به پژوهشگران، مدیران و مجریان کمک می‌کنند تا در انتخاب و اجرای مصاحبه‌ها، بهترین تصمیمات را اتخاذ کنند. آشنایی با تفاوت‌های موجود میان انواع مصاحبه‌ها از لحاظ ساختار، اندازه، رسانه‌های ارتباطی و مقوله‌ها، در بهینه‌سازی فرآیند گردآوری داده‌ها و بالا بردن کیفیت نتایج نقش بسزایی دارد. این دسته‌بندی‌ها نه تنها در تحقیقات علمی و دانشگاهی به پژوهشگران چارچوبی مشخص برای انتخاب مناسب‌ترین نوع مصاحبه در پژوهش‌های کیفی ارائه می‌دهد، بلکه به بهینه‌سازی فرآیند جمع‌آوری داده‌ها و افزایش

دقت و کیفیت نتایج پژوهشی نیز کمک می‌کنند. همچنین، می‌توانند در حوزه‌های شغلی، مدیریتی، اجتماعی و حتی کاربردهای روزمره مفید واقع گردند. جدول شماره ۱، یکی از جدیدترین دسته‌بندی‌های مصاحبه را بر اساس چهار معیار اصلی «ساختار، اندازه، رسانه‌های ارتباطی و رده یا مقوله» ارائه می‌دهد که مطابق با دیدگاه‌های محققان برجسته تنظیم شده است.

جدول شماره (۱) دسته‌بندی انواع مصاحبه

دسته بندی	انواع	تعریف و کاربرد	مزایا	چالش‌ها
ساختار تاریخ	ساختار یافته	سوالات استاندارد و از پیش تعیین شده. مورد استفاده در مطالعات مقدماتی و اکتشافی، میزگردهای علمی و سیاسی	امکان مقایسه ساده‌تر پاسخ‌ها و تحلیل کمی داده‌ها. مناسب برای جمع‌آوری داده‌های قابل مقایسه و استاندارد	محدودیت در آزادی عمل مصاحبه‌شونده و عدم انعطاف‌پذیری
	غیر ساختار یافته	گفتگوی آزاد و بدون سوالات از پیش تعیین شده که به فرد اجازه می‌دهد تا موضوعات را به‌صورت طبیعی از دیدگاه خود بیان کند	فراهم کردن اطلاعات عمیق و غنی، انعطاف‌پذیری بالا. فرصت تفکر در پاسخ‌ها و ارزیابی هدایت به‌موقع پاسخ‌ها	تحلیل دشوارتر داده‌ها و احتمال عدم تطابق با اهداف تحقیق
	نیمه ساختار یافته	سوالات اصلی و کلی از پیش تعیین شده است، اما به‌صورت انعطاف‌پذیر و بر اساس پاسخ‌های مصاحبه‌شونده تنظیم می‌شود و مصاحبه‌گر می‌تواند از موضوعات	ترکیبی از ساختار و آزادی عمل، امکان کاوش عمیق‌تر در موضوعات خاص، اولویت تأمل و باز بودن موقعیت مصاحبه‌شونده،	نیاز به مهارت‌های بالا در مدیریت و هدایت مصاحبه

	مختلف به صورت آزاد صحبت کند.	استانداردسازی در جمع‌آوری داده‌ها		
فردی	شامل مصاحبه با یک نفر در یک زمان. این نوع مصاحبه به صورت معمول برای جمع‌آوری داده‌های عمیق و دقیق استفاده می‌شود.	تعامل مستقیم و شخصی و تمرکز بیشتر و عمیق‌تر روی فرد و موضوع، راحتی بیشتر برای مصاحبه‌شونده، کنترل و پیگیری بیشتر بر روند مصاحبه	زمان‌بر، عدم امکان برخورد دیدگاه‌ها و تبادل نظر گروهی، محدودیت در تنوع دیدگاه‌ها	اندازه
گروهی	چند نفر به طور هم‌زمان مورد پرسش قرار می‌گیرند. این روش می‌تواند به شناسایی تعاملات گروهی و نظرات جمعی کمک کند.	تبادل ایده‌ها و نظرات و دریافت اطلاعات غنی‌تر، صرفه‌جویی در زمان، درک رفتار گروهی با بررسی تعاملات بین افراد.	نفوذ نظر جمع در نظر فرد، کنترل کمتر روند مصاحبه، مشارکت کمتر افراد خجالتی	
حضور	به صورت حضوری و رودررو انجام می‌شود و تعاملات غیرکلامی نیز مورد توجه قرار می‌گیرد.	مشاهده زبان بدن و نشانه‌های غیرکلامی، تعامل مستقیم و اعتمادسازی بهتر، امکان استفاده از ابزارهای بصری	هزینه و زمان‌بر، امکان احساس ناآرامی برخی افراد محدودیت در تعداد شرکت‌کنندگان،	رسانه‌های ارتباطی
تلفنی	از طریق تماس تلفنی انجام می‌شود و بیشتر برای مصاحبه‌های اولیه یا زمانی که حضور فرد	صرفه‌جویی در زمان و هزینه، دسترسی به افراد از مناطق مختلف، امکان انجام	نبود مشاهده زبان بدن، محدودیت در عمق ارتباط و	

تعامل، مشکلات فنی تماس	سریع و بدون نیاز به مکان خاص	ممکن نیست، مناسب است.		
مشکلات فنی، کمتر بودن حس تعامل و اعتماد، عدم راحتی برخی افراد با فناوری	انعطاف پذیری مکانی و زمانی، هزینه کمتر نسبت به حضوری، امکان مشاهده زبان بدن در مصاحبه‌های ویدئویی	استفاده از ابزارهای ارتباطی دیجیتال مانند ویدئو اجلاس‌ها، محبوبیت به دلیل راحتی و دسترسی از مکان‌های مختلف،	آنلای ن	
محدودیت در ارزیابی همه ابعاد شخصیتی در زمان محدود. تأثیر استرس بر متقاضی، تأثیر سوگیری مصاحبه‌کننده بر نتایج	ارزیابی مستقیم مهارت‌ها و شخصیت متقاضی، تعامل دوطرفه برای روشن کردن انتظارات شغلی، فرصت برای بررسی فرهنگ سازمانی، استفاده در گروه‌های خاص	روش‌های مصاحبه با ملاحظات خاص در گروه‌های مختلف: کودکان، مسن‌ها، نخبگان، اقلیت‌های قومی، فرهنگ‌های متنوع، مردان و زنان. ارزیابی صلاحیت‌های شغلی برای متقاضیان و موقعیت‌های خاص شغلی.	شغلی	رده یا مقوله
زمان‌بر و هزینه‌بر، سوگیری در تفسیر داده‌ها، ارائه اطلاعات نادرست یا ناقص	جمع‌آوری داده‌های کیفی عمیق و دقیق، انعطاف‌پذیری در تغییر سؤالات بر اساس پاسخ‌ها و درک بهتر دیدگاه‌ها	هدف، جمع‌آوری داده‌های تحقیقاتی از افراد برای پاسخ به سؤالات پژوهشی است.	تحقیقی	
تحریف یا سانسور پیام‌ها، فشار و استرس	فرصت ارتباط سریع و مؤثر با مخاطبان گسترده، امکان ارائه	برای اهداف رسانه‌ای و عمومی انجام می‌شود و معمولاً برای اطلاع‌رسانی	رسانه‌ای	

بالا در شرایط عمومی و ضبط شده، اشتباه یا سوء تفاهم در بیان سریع اطلاعات	دیدگاه‌ها و اطلاعات به صورت هم‌زمان به تعداد افراد زیاد، تأثیرگذاری بالا بر افکار عمومی	به عموم طراحی شده است.		
---	---	------------------------	--	--

جدول با استفاده از منابع زیر تنظیم شده است: (Fink, 2023; Gordon & Phillips, 2024; Taylor & Bogdan, 2024; Alvesson, 2023; stone & Harris, 1984; Creswell, 2013; Krueger & Casey, 2015; Whitmore, 2019; Harrison & McMillan, 2021; Silverman, 2021; Flick, 2022; Quinn, 2023; Zelizer, 2023).

چالش‌های فرآیند مصاحبه

فرآیند مصاحبه با چالش‌ها و پیچیدگی‌های متعددی روبه‌رو است که می‌تواند بر کیفیت و اعتبار داده‌های جمع‌آوری شده تأثیرگذار باشد. این چالش‌ها به مصاحبه‌کننده، مصاحبه‌شونده و موقعیت (محیط) مصاحبه وابسته‌اند. مصاحبه‌کننده ممکن است به دلیل سوگیری‌های شخصی، نحوه بیان سؤالات، یا ارتباطات غیرکلامی ناآگاهانه، بر پاسخ‌ها و جریان مصاحبه تأثیر بگذارد. از سوی دیگر، مصاحبه‌شونده نیز ممکن است به دلایلی همچون اضطراب، عدم تمایل به پاسخگویی صادقانه، یا تأثیرپذیری از انتظارات مصاحبه‌کننده، اطلاعات را به شکلی تغییر دهد یا محدود کند. موقعیت مصاحبه نیز از نظر مکانی، زمانی و محیطی (مانند فضای فیزیکی یا حضور افراد دیگر) می‌تواند باعث ایجاد محدودیت‌ها و پیچیدگی‌هایی در فرآیند مصاحبه شود. از این رو، برای افزایش کیفیت و دقت داده‌ها، ضروری است که محققان با مدیریت علمی و دقیق، طراحی مناسب مصاحبه‌ها را انجام دهند و به شناسایی و کنترل مشکلات بالقوه بپردازند. این کار نیازمند شناخت دقیق از مسائل مربوط به هر یک از عوامل (مصاحبه‌کننده، مصاحبه‌شونده و موقعیت) و تسلط بر تکنیک‌های اصلاحی و پیشگیرانه است. آشنایی و تسلط بر چالش‌ها و برطرف کردن این مشکلات و کاهش اثرات مخرب آن‌ها می‌تواند به ارتقای اعتبار و روایی داده‌های کیفی منجر شود و نتایج پژوهش را معتبرتر سازد.

چالش‌های مربوط به مصاحبه‌کننده

آمادگی پیش از مصاحبه: چالش‌های مهم پیش روی هر مصاحبه‌گر در آمادگی پیش از مصاحبه عبارت‌اند از:

فراگیری آموزش‌های تخصصی و کسب فنون و مهارت‌های لازم برای انجام مصاحبه.

طراحی شکل سوالات قبل از مصاحبه متناسب با اهداف تحقیق.

اثر تخریبی انتظار: انتظار بر روی مصاحبه‌شونده و پاسخ‌های وی اثر تخریبی خواهد

گذاشت؛ زیرا منجر به بی‌احترامی شده و شخصیت مصاحبه‌گر را دچار اشکال می‌کند.

مقاومت و خودداری مصاحبه‌شونده از پاسخگویی: مصاحبه‌گر باید مهارت‌های ترغیب

مصاحبه‌شونده به انجام مصاحبه را از پیش کسب کرده باشد و بتواند به‌صورت غیرمستقیم

او را ترغیب و تحریک به پاسخگویی کند.

مواجهه با مصاحبه‌شونده: از جمله چالش‌های مهم در این خصوص، حاضر شدن به‌موقع در

قرار معین، انتخاب پوشش مناسب متناسب با شخصیت و پایگاه اجتماعی مصاحبه‌شونده

و نشان دادن شور و اشتیاق، تسلط و آمادگی خود برای انجام مصاحبه به مصاحبه‌گر

می‌باشد (محسنیان راد، ۱۳۹۰: ۱۷۶-۱۶۸).

انتخاب روش مناسب برای انجام مصاحبه: چیزی به نام بهترین روش برای انجام مصاحبه

وجود ندارد و نمی‌توان پیش‌بینی دقیقی از آنچه در طول مصاحبه اتفاق خواهد افتاد داشت.

اما اهمیت دارد که مصاحبه‌کننده از قبل روش کار خود را برنامه ریزی کند. تمایل

مصاحبه‌کننده به دستیابی به نتایج مثبت نیز می‌تواند چالشی دیگر باشد، چراکه ممکن

است باعث نادیده گرفتن نشانه‌های عدم اطمینان یا کاهش اهمیت آن‌ها شود.

(Alvesson, 2023: 26).

برقراری ارتباط و کسب اعتماد: برقراری رابطه، یک کیفیت غیرقابل لمس است که چالش

های مثبت و یا بازدارنده آن به عواملی از قبیل تخصص، چگونگی شخصیت و توانایی

اکتسابی مصاحبه‌کننده و همچنین میزان اطلاع او از فضای مصاحبه، داشتن پایگاه و زمینه

مشترک با مصاحبه‌شونده (قومی، نژادی، سنتی، جنسی و ...) و حتی نوع لباسی که پوشیده

می‌شود بستگی دارد. فرایند برقراری ارتباط با مخاطب شامل دو مرحله برقراری ارتباط

اولیه است که قبل از شروع مصاحبه و از طریق معرفی مصاحبه‌گر و ارائه اهداف کلی

تحقیق و صحبت‌های دوستانه انجام می‌شود و مرحله برقراری و حفظ ارتباط در حین

فرایند انجام مصاحبه. برای غلبه بر چالش‌های پیش رو در این خصوص، شیوه اجرای

مصاحبه به صورت همدلانه پیشنهاد شده است تا مصاحبه‌گر بتواند در جریان مصاحبه خود را در فضای مصاحبه‌شونده حس کند.

برای ایجاد حس اعتماد و غلبه بر چالش‌های آن نیز دست‌کم چهار شرط لازم است: ۱. هماهنگی در رفتار مصاحبه‌گر به صورت طبیعی نه مصنوعی و ساختگی. ۲. احترام به مصاحبه‌شونده؛ یعنی پذیرش او به همان صورت که هست و پرهیز از ارزش‌گذاری اخلاقی. ۳. تفاهم توأم با همدلی. ۴. اطمینان از رازداری و بیان آن برای مصاحبه‌شونده (بست، ۱۳۹۰؛ فوجی، ۱۴۰۲؛ Hewitt & et al, 2020).

وظیفه و نقش مصاحبه‌کننده: اصلی‌ترین وظیفه و نقش مصاحبه‌گر، هدایت‌گری است. مصاحبه‌گر باید مکالمه را به گونه‌ای هدایت کند که پاسخ‌های عمیق و معناداری دریافت کند و در عین حال تمرکز بر اهداف پژوهش حفظ شود. مهمترین چالش در این زمینه، انعطاف‌پذیری است که به مصاحبه‌گر اجازه می‌دهد تا سوالات پیگیری‌کننده بپرسد و به بررسی عمیق‌تر موضوعات غیرمنتظره‌ای که ممکن است در طول مصاحبه پدیدار شوند، بپردازد (Ayton and et al, 2023; Mann, 2016).

رفتار و گفتار مصاحبه‌کننده: از نظر رفتاری و گفتاری، مصاحبه‌گر با چالش‌های اثرگذاری روبرو است. در جریان مصاحبه، مهم این است که مصاحبه‌شونده بتواند واقعیت موردنظرش را با زبان، مقوله‌های فکری و قالب‌های مرجع خودش بیان کند نه اینکه مصاحبه‌کننده با طرح پرسش‌های بی‌جا و تحکم‌آمیز، مقوله‌های ذهنی خود را القاء کند یا در جایگاه یک بازپرس، مصاحبه‌گر را مجبور به پاسخگویی و یا تأیید رفتار خود کند. همچنین، تأیید ضمنی و کلامی پاسخگو در ضمن صحبت با او در مواقع به‌خصوص که جهت‌دهی یا القاء به همراه نداشته باشد، به جای نگاه خشک و بی‌احساس، موجب چالش عدم همراهی و بی‌علاقگی پاسخگو می‌شود. همان‌طور که گاهی مداخله به‌موقع در جریان مصاحبه مفید است، سکوت‌های به‌موقع هم بسیار کارساز و مفید می‌باشد و به پاسخگو فرصت می‌دهد، آرام‌تر بیاندیشد، توجه بیشتر پیدا کند و در نتیجه از آزادی عمل وسیع‌تری برخوردار شود (Brinkmann, 2022؛ کیوی، ۱۴۰۱).

تعصبات مصاحبه‌کننده: تعصب جنسیتی و نژادی و تأثیر هاله‌ای (مثبت یا منفی شدن کل ارزیابی به خاطر یک ویژگی خاص) می‌تواند مانع از ارزیابی دقیق توانمندی‌های مصاحبه‌شونده شوند (Creswell: 2018).

چالش‌های مربوط به مصاحبه‌شونده

یکی از چالش‌های اصلی در ارتباط با مصاحبه‌شونده، رابطه پیچیده بین «دانستن» و «گفتن» است. در بسیاری از موارد، مصاحبه‌شونده، به‌ویژه در یک مصاحبه کوتاه با فردی غریبه، ممکن است نتواند به‌خوبی آنچه را که می‌داند بیان کند. این مشکل می‌تواند به دلیل ناتوانی در انتقال دانسته‌ها به‌وسیله کلمات یا تمایل نداشتن به بیان آن‌ها یا حتی نداشتن دانش کافی برای ارائه آن باشد. بسیاری از دانش ما ضمنی است و بیان آن با کلمات نیاز به توانایی‌هایی دارد که همیشه در دسترس نیست. مصاحبه‌شوندگان ممکن است از کلمات به شکلی صحیح استفاده کنند، اما این استفاده ممکن است لزوماً بازتاب‌دهنده دانش واقعی آن‌ها نباشد. این امر پیچیدگی‌هایی را در فهم و تفسیر مصاحبه به وجود می‌آورد و می‌تواند بر اعتبار داده‌های کیفی تأثیرگذار باشد (Alvesson, 2023: 25).

عمده‌ترین چالش‌ها و مشکلاتی که در هنگام مصاحبه با مصاحبه‌شونده ممکن است بروز کند، شامل موارد زیر است:

آلودگی میدان تحقیق توسط پژوهشگران قبلی: اگر مصاحبه‌شونده قبلاً در تحقیقات مشابهی شرکت کرده باشد، ممکن است اطلاعات یا پاسخ‌های او تحت تأثیر آن پژوهش‌ها باشد (Roulston: 2011).

عدم اعتماد پاسخگو به پرسشگر: این عدم اعتماد می‌تواند ناشی از نگرانی‌های مربوط به حریم خصوصی یا استفاده نادرست از اطلاعات باشد (Segal & Hersen: 2009). اضطراب و استرس در طول انجام مصاحبه بر کیفیت پاسخ تأثیر منفی می‌گذارد (Ibid). تأثیر پیش‌فرض‌ها و انتظارات مصاحبه‌شونده درباره موضوع یا از نتیجه مصاحبه ممکن است پاسخ‌های او را جهت‌دار کند (Ibid).

عدم همکاری همه‌جانبه به دلایل مختلفی مانند کمبود زمان، علاقه‌مندی یا اعتماد کافی، اطلاعات ناقص به دست می‌دهد (Roulston: 2011; Segal & Hersen: 2009). نامعلوم بودن سرنوشت اطلاعات مورد تقاضای پرسشگر ممکن است مانعی برای ارائه اطلاعات حساس یا دقیق ایجاد کند (Roulston: 2011; Segal & Hersen: 2009).

ترس از قضاوت شدن بر اساس پاسخ‌ها، به‌ویژه اگر موضوع مصاحبه حساس باشد. ممکن است پاسخگو را به سمت ارائه پاسخ‌های محافظه‌کارانه و غیرواقعی سوق دهد (Ibid).

تأثیر حضور شخص ثالث (مانند ناظر یا مترجم) موجب احساس محدودیت یا نگرانی پاسخگو می‌گردد و می‌تواند بر پاسخ‌های او تأثیر بگذارد (Segal & Hersen: 2009). عدم تطابق فرهنگی یا ناهماهنگی با ارزش‌ها و باورهای مصاحبه‌شونده احساس ناآرامی یا فشار ایجاد می‌کند (Segal & Hersen: 2009; Mihura: 2011).

چالش‌های مربوط به موقعیت و محیط مصاحبه

چالش‌های مربوط به موقعیت و محیط مصاحبه می‌توانند به شدت بر کیفیت و نتیجه‌گیری‌های مصاحبه تأثیر بگذارند یکی از چالش‌های کلیدی در مصاحبه، موقعیت اجتماعی مصاحبه‌شونده است که می‌تواند به‌طور مستقیم بر پاسخ‌ها اثر بگذارد. به‌عنوان مثال، در مصاحبه با رهبران و مدیران در مقایسه با زیردستان، ممکن است معانی و کنش‌های ارتباطی متفاوت یا حتی متناقضی ظاهر شود. مدیران اغلب در مصاحبه‌ها خود را شایسته‌تر و آگاه‌تر و برتر نشان می‌دهند، درحالی‌که زیردستان ممکن است به خاطر احساس موقعیت پایین‌ترشان، نشانه‌هایی از عدم آگاهی بروز دهند (Alvesson, 2023: 26). مصاحبه‌کننده همچنین باید به محیط و پویایی‌های تعاملی توجه داشته باشد و تنها به پرسش و پاسخ اکتفا نکند. برای مقابله با این چالش‌ها، گاهی حضور دو مصاحبه‌کننده توصیه می‌شود: یکی برای طرح سؤال و دیگری برای مشاهده و تحلیل آنچه در محیط رخ می‌دهد. این رویکرد مزیتی دارد که مشاهده‌گر می‌تواند از تعاملات فاصله گرفته و به‌صورت بی‌طرفانه‌تر و بدون تعصب به موقعیت نگاه کند، گاه مداخله کرده و عقلانیت موقعیت را افزایش دهد (Alvesson, 2023: 27).

برخی از عمده‌ترین چالش‌های موقعیت و محیط مصاحبه شامل موارد زیر است:

موقعیت‌ها و اتفاقات غیرمنتظره مانند قطع شدن ارتباط، زنگ تلفن، حضور افراد آشنا یا ناآشنا می‌تواند باعث حواس‌پرتی و تغییر در رفتار مصاحبه‌شونده شود (Langat: 2023). محیط فیزیکی نامساعد از قبیل؛ محیط‌های پر سروصدا، روشنایی زیاد یا کم، فضاهای غیرمناسب، محیط‌های ناراحت‌کننده مانند صندلی‌های نامناسب یا دمای نامناسب فضا می‌توانند در پاسخگویی چالش‌آفرین باشند (Segal & Hersen: 2009; Langat: 2023).

در جدول شماره ۲ مهم‌ترین چالش‌های مرتبط با مصاحبه‌کننده، مصاحبه‌شونده و موقعیت مصاحبه بر اساس منابع جدید به‌طور مختصر گزارش شده است.

جدول شماره ۲ مهم‌ترین چالش‌های مربوط به مصاحبه‌کننده، مصاحبه‌شونده و موقعیت مصاحبه

منبع	توضیحات	چالش	معیار
Ridgeway, C. L., & Smith, D. M. (2019)	پیش‌فرض‌ها و تعصبات شخصی بر ارزیابی و تحلیل پاسخ‌ها تأثیر می‌گذارد.	تعصبات و پیش‌فرض‌ها	مصاحبه‌کننده
Hewitt, J., et al. (2020)	عدم توانایی در ارتباط و شنیداری فعال باعث جمع‌آوری داده‌های نادرست می‌شود.	مهارت‌های ارتباطی و شنیداری	
Johnson, S., & Johnson, L. (2021)	عدم مدیریت زمان و ساختار مصاحبه به عدم پوشش سایر موضوعات منجر می‌شود.	مدیریت زمان و ساختار	
Levine, M., et al. (2022)	اضطراب و استرس مصاحبه‌شونده بر کیفیت پاسخ‌ها تأثیر منفی می‌گذارد.	اضطراب و استرس	مصاحبه‌شونده
Klein, K., & Wilson, C. (2023)	مصاحبه‌شونده ممکن است به دلیل نگرانی یا اهداف دیگر، اطلاعات نادرست بدهد.	عدم صداقت و تحریف اطلاعات	
Carson, D., & Sanders, R. (2021)	پیش‌فرض‌ها و انتظارات مصاحبه‌شونده بر نحوه پاسخ‌گویی و تعامل او تأثیر می‌گذارد.	تأثیر پیش‌فرض‌ها و انتظارات	
Adams, T., et al. (2023)	محیط فیزیکی مصاحبه، مانند صدا و روشنایی، می‌تواند بر راحتی و کیفیت پاسخ‌های مصاحبه‌شونده تأثیر بگذارد.	محیط فیزیکی	موقعیت مصاحبه

Smith, A., & Gomez, L. (2024)	تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی می‌تواند بر تعاملات و فرآیند مصاحبه تأثیر بگذارد.	تأثیر عوامل اجتماعی و فرهنگی	
Williams, R., & Johnson, S. (2023)	موقعیت‌های غیرمنتظره مانند اختلالات فنی و حواس‌پرتی بر کیفیت مصاحبه اثرگذار است.	تأثیر موقعیت‌های غیرمنتظره	

پیشینه پژوهش

پیشینه پژوهش در زمینه بررسی و مدیریت علمی مصاحبه به‌عنوان یکی از ابزارهای کلیدی در تحقیقات کیفی دارای تاریخچه‌ای غنی و مجموعه‌ای از تحقیقات ارزشمند است. مطالعات انجام‌شده چه در سطح بین‌المللی و چه در ایران نشان می‌دهد که این حوزه دارای ابعاد گسترده و پیچیده‌ای است که شامل دیدگاه‌های نظری، رویکردها، روش‌ها و چالش‌های مختلف می‌شود. پژوهش‌های انجام‌شده در ایران بیشتر به ابعاد کاربردی مدیریت میدانی مصاحبه، به‌ویژه بر اهمیت انتخاب صحیح نوع مصاحبه، طراحی و تنظیم آن، استفاده از تکنیک‌های مناسب برای بهبود کیفیت داده‌ها و مدیریت چالش‌های مربوط به فرآیند مصاحبه پرداخته‌اند. درحالی‌که پژوهش‌های انجام‌شده در سطح بین‌المللی، علاوه بر این موضوعات، بیشتر در سطح نظریه‌پردازی بوده و متأسفانه تعداد اندکی از آن‌ها به فارسی ترجمه‌شده و در اختیار محققین ایرانی قرار گرفته است. در پیشینه پژوهش حاضر، به دلیل رعایت اصل اختصار، صرفاً به جدیدترین مطالعات انجام‌شده که به بررسی مبانی نظری و تجربی در زمینه مدیریت مصاحبه، انواع مختلف مصاحبه و چالش‌های رایج در این زمینه پرداخته‌اند، اشاره شده است.

۱. پیشینه دیدگاه‌ها در مدیریت علمی مصاحبه: دیدگاه‌های مختلف در مدیریت علمی مصاحبه، بر اساس مکاتب مختلف علمی، نوع و ساختار مصاحبه‌ها به بررسی و تحلیل فرآیند جمع‌آوری داده‌ها پرداخته‌اند. از جمله جدیدترین و جامع‌ترین مطالعه در این زمینه، کتاب «تفسیر مصاحبه‌ها»^۱ نوشته متس آلونسون^۲ (۲۰۲۳) است. وی در این اثر، دیدگاه‌های علمی نوپوزیتویسم، رمانتیسیسم و محلی‌گرایی را بررسی کرده و به این نتیجه

می‌رسد که ترکیب این دیدگاه‌ها می‌تواند به تولید داده‌های معتبرتر و تفسیرهای دقیق‌تر از تجربیات مصاحبه‌شونده‌ها کمک کند. رابینسون^۱ (۲۰۲۰) نیز در بررسی دیدگاه‌های مختلف، به شناسایی انواع مصاحبه‌ها از جمله مصاحبه‌های ساختاریافته، نیمه‌ساختاریافته و غیرساختاریافته پرداخته و تأکید کرده که انتخاب نوع مناسب مصاحبه باید بر اساس اهداف تحقیق باشد (Robinson, 2020).

در ایران، حسینی و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی انواع مصاحبه‌ها و تأثیر آن‌ها بر کیفیت داده‌های جمع‌آوری شده در تحقیقات اجتماعی پرداخته‌اند. این تحقیق نشان می‌دهد مصاحبه‌های ساختاریافته و نیمه‌ساختاریافته در مطالعات اجتماعی ایران کاربردی گسترده دارند و انتخاب نوع مصاحبه به هدف تحقیق و ویژگی‌های نمونه بستگی دارد.

۲. پیشینه رویکردها در مدیریت علمی مصاحبه: کوهن و کرابتری^۲ (۲۰۲۳) به بررسی روش‌های مختلف در طراحی و اجرای مصاحبه‌های علمی پرداخته و بر اهمیت انتخاب روش مناسب برای تحلیل داده‌ها تأکید کرده‌اند. این تحقیق بر استفاده از تکنیک‌های مختلف برای مدیریت زمان و کنترل محیط فیزیکی مصاحبه تمرکز دارد (Cohen & Crabtree, 2023). سیلورمن^۳ (۲۰۲۱) نیز به تحلیل تأثیر رویکردهای کیفی و کمی در جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها پرداخته و نشان داده است که رویکردهای کیفی، مانند تحلیل محتوا و تحلیل موضوعی، برای درک عمیق‌تر داده‌ها مفید هستند، درحالی‌که رویکردهای کمی برای تحلیل آماری و مقایسه داده‌ها کاربرد دارند (Silverman, 2021).

لی آن فوجی (۱۴۰۲) در کتاب «مصاحبه در پژوهش علوم اجتماعی» که به فارسی هم ترجمه شده، رویکردی کل‌نگر به مصاحبه دارد. او به بررسی عوامل مختلف از جمله مکان و زمان‌بندی مصاحبه و هنجارهای اجتماعی می‌پردازد.

در ایران، اکبری و زارعی (۱۴۰۰) به بررسی رویکردهای مختلف در مدیریت علمی مصاحبه‌های کیفی پرداخته و تأکید کرده‌اند که استفاده از رویکردهای کیفی، مانند تحلیل محتوا و تحلیل موضوعی، برای پژوهش‌های اجتماعی در ایران بسیار مؤثر است.

۳. روش‌ها در مدیریت علمی مصاحبه: فینک^۱ (۲۰۲۳) به بررسی تکنیک‌های مختلف مدیریت مصاحبه پرداخته و بر اهمیت طراحی و اجرای مناسب مصاحبه‌های پژوهشی تأکید کرده است. وی به تفصیل به تکنیک‌های پرسشگری و مدیریت گفتگو پرداخته و نقش آن‌ها را در بهبود کیفیت مصاحبه‌ها بررسی کرده است (Fink, 2023). در ایران، نیک‌خواه و نادری (۱۴۰۱) به بررسی روش‌های مختلف در طراحی و اجرای مصاحبه‌های علمی پرداخته و به تحلیل تکنیک‌های مناسب برای بهبود کیفیت مصاحبه‌ها و جمع‌آوری داده‌ها پرداخته‌اند.

۴. چالش‌ها در مدیریت علمی مصاحبه: چالش‌های مرتبط با مدیریت علمی مصاحبه توسط گوردن و فیلیپس^۲ (۲۰۲۴) بررسی شده است. آن‌ها به شناسایی مشکلات مربوط به تعصبات مصاحبه‌کننده، اضطراب مصاحبه‌شونده و تأثیر عوامل محیطی و فرهنگی بر فرآیند مصاحبه پرداخته‌اند (Gordon & Phillips, 2024). براون^۳ (۲۰۲۴) نیز به بررسی چالش‌های مربوط به تحلیل داده‌ها و تأثیر موقعیت‌های غیرمنتظره در مصاحبه‌های علمی پرداخته است. وی نشان داده است که مدیریت مناسب مشکلات فنی و حواس‌پرتی می‌تواند به بهبود کیفیت و دقت نتایج مصاحبه کمک کند (Brown, 2024).

در ایران، رحیمی و حیدری (۱۴۰۲) به بررسی چالش‌های مرتبط با مدیریت علمی مصاحبه پرداخته‌اند و راهکارهایی برای مدیریت این چالش‌ها و بهبود کیفیت داده‌های جمع‌آوری شده ارائه کرده‌اند. اکبری و میرزاپور (۱۴۰۳) نیز به بررسی تأثیر موقعیت‌های غیرمنتظره و مشکلات فنی در مصاحبه‌های آنلاین پرداخته‌اند و بر اهمیت مدیریت مناسب این مشکلات تأکید کرده‌اند.

نتیجه‌گیری پیشینه پژوهش در زمینه مدیریت علمی مصاحبه نشان می‌دهد که این حوزه دارای ابعاد گسترده‌ای است که شامل دیدگاه‌ها، رویکردها، روش‌ها و چالش‌های مختلف می‌شود. این پژوهش‌ها به شناخت بهتر فرآیند مصاحبه و بهبود تکنیک‌ها و روش‌های مدیریتی کمک کرده و راهکارهایی برای مواجهه با چالش‌های رایج ارائه داده‌اند. اگرچه پژوهش‌های ارزشمندی در این زمینه انجام شده است، دامنه گردآوری اطلاعات درباره

^۱ Fink

^۲ Gordon & Phillips

^۳ Brown

انسان‌ها به قدری متنوع و گسترده است که نمی‌توان از یک چارچوب کلی در همه موارد استفاده کرد. با توجه به ضعف مطالعاتی انجام‌شده، در ایران به‌ویژه ترجمه متون خارجی درباره مدیریت علمی مصاحبه، پژوهش حاضر امیدوار است تا با پوشش کاستی‌های مطالعات علمی و کاربردی در ایران، راهگشای مناسبی برای پژوهشگران کیفی و مدیران سازمانی باشد.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش به‌منظور بررسی رویکردها، روش‌ها و چالش‌های مدیریت علمی و کاربردی مصاحبه، از یک چارچوب روش‌شناسی دقیق و چندلایه بهره برده است. روش‌شناسی پژوهش شامل مراحل مختلفی است که به‌دقت طراحی شده تا بر اساس مقایسه، تفسیر و ترکیب رویکردهای موجود، نتایج قابل‌اعتماد و معتبری جمع‌آوری و تحلیل شود. طبق نظر برخی صاحب‌نظران، در این روش محققان تلاش می‌کنند که به یک چارچوب نظری یا مفهوم خاصی با رویکردی تحلیلی اعتبار بخشند. این رویکرد، از توانمندی ویژه‌های برخوردار است که به گسترش نظریه‌ها و دفاع از رویکردهای مختلف نسبت به یک مفهوم علمی کمک می‌کند (Hsieh & Shannon, 2005).

محورهای مختلف روش‌شناسی پژوهش عبارت‌اند از:

۱. روش تحقیق کتابخانه‌ای: پژوهش حاضر بر پایه روش تحقیق کتابخانه‌ای استوار است که شامل جمع‌آوری و بررسی سیستماتیک منابع نوشتاری موجود در حوزه مدیریت علمی مصاحبه و چالش‌های موجود است. در این مرحله، منابع متعددی نظیر کتاب‌ها، مقالات علمی و گزارش‌های تحقیقاتی موردبررسی قرار گرفتند. معیارهای انتخاب منابع شامل جدید بودن، اعتبار علمی و ارتباط مستقیم با موضوع پژوهش بوده است. به‌منظور پوشش جامع موضوع، از منابع فارسی و انگلیسی استفاده شده است.

۲. تحلیل کیفی هدفمند: پس از جمع‌آوری اطلاعات، از روش تحلیل کیفی هدفمند برای تفسیر و درک عمیق‌تر اطلاعات، استفاده شده است. این روش به محققان اجازه می‌دهد تا اطلاعات به‌دست‌آمده را با توجه به اهداف خاص پژوهش، با دقت و به‌صورت هدفمند تحلیل کنند. استفاده از این روش، کمک می‌کند تا مفاهیم کلیدی و رویکردهای مختلف در مدیریت مصاحبه‌شناسایی و تحلیل شوند.

۳. چارچوب نظری: در این پژوهش، چارچوب نظری قوی‌ای برای بررسی رویکردها و روش‌های مدیریت علمی مصاحبه به‌کار گرفته شده است. این چارچوب شامل تحلیل

نظریات موجود در حوزه مدیریت علمی مصاحبه و مقایسه تطبیقی و ترکیب از منابع ثانویه است. هدف این مرحله، ارائه یک مبنای نظری قوی است که می‌تواند به‌عنوان پایه‌ای برای تحلیل و تفسیر داده‌ها عمل کند.

۴. استفاده از منابع دست‌اول و معتبر: یکی از نقاط قوت پژوهش، این است که برای دستیابی به اطلاعات قابل‌اعتماد و به‌روز، از منابع دست‌اولی که توسط محققان برجسته و در کتاب‌ها و مجلات علمی معتبر منتشر شده‌اند، استفاده شده است.

۵. بررسی تطبیقی و مقایسه‌ای: یکی از بخش‌های مهم روش‌شناسی این پژوهش، استفاده از روش‌های تطبیقی و مقایسه‌ای برای بررسی چالش‌های موجود در مدیریت مصاحبه‌ها است. در این مرحله، نتایج مربوط به رویکردهای مختلف مدیریت مصاحبه در زمینه‌های مختلف باهم مقایسه شده‌اند تا تفاوت‌ها و شباهت‌ها شناسایی و تحلیل شوند؛ و زمینه‌ای برای ارائه پیشنهاد‌های بهینه فراهم شود.

تجزیه تحلیل

این پژوهش بر اساس یک رویکرد کتابخانه‌ای و به‌کارگیری روش تجزیه و تحلیل کیفی هدفمند انجام شده است. این روش تحلیل با بهره‌گیری از رویکرد کیفی هدفمند سعی دارد تا به بررسی، تحلیل و ارزیابی رویکردهای موجود در زمینه مصاحبه پرداخته و درنهایت به توسعه‌ی رویکردی نوآورانه و جامع در مدیریت علمی و کاربردی مصاحبه دست یابد. تحلیل کیفی هدفمند به دلیل انعطاف‌پذیری و قابلیت انطباق آن با داده‌های غیرساختاریافته و پیچیده، ابزار مناسبی برای بررسی مصاحبه به‌عنوان یک روش جمع‌آوری داده در پژوهش‌های کیفی به‌شمار می‌آید (Hsieh & Shannon, 2005).

در این پژوهش، برای دستیابی به چارچوبی جامع و کارآمد، ابتدا به شناسایی و بررسی رویکردها و نظریات مختلف در زمینه مدیریت مصاحبه پرداخته شده است. این نظریات شامل طیفی از دیدگاه‌های کیفی و کمی، از جمله رویکردهای ساختاری، محتوایی، تفسیری و رویکردهای نوین هستند. تحلیل کیفی هدفمند، با تأکید بر معنای داده‌ها و بررسی عمیق مصاحبه‌ها، به محققان این امکان را می‌دهد که به‌جای تمرکز بر کمیت، به کیفیت داده‌ها پرداخته و به تفسیر و استنباط عمقی‌تری از یافته‌ها دست یابند.

یکی از نکات کلیدی در این تحلیل، تلفیق و یکپارچه‌سازی رویکردهای مختلف است. به‌بیان‌دیگر، به‌جای اتخاذ یک رویکرد صرفاً خاص، این پژوهش سعی دارد از یک چارچوب ترکیبی و چندوجهی استفاده کند که بتواند به نیازهای متفاوت در زمینه‌های مختلف

پاسخ دهد. با این ترکیب، پژوهشگران قادر خواهند بود به شکل سیستماتیک داده‌های مصاحبه را جمع‌آوری، تحلیل و تفسیر کنند و مدیران می‌توانند استفاده ارزشمندی از نتایج به‌دست‌آمده در جهت کارآمدی بهینه سازمانشان حاصل کنند.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

با توجه به پراکندگی و کاستی‌های قابل توجه منابع دست اول و جامع در حوزه مطالعه کیفی مصاحبه، پژوهش حاضر با بررسی رویکردها، روش‌ها و چالش‌های مدیریت علمی و کاربردی مصاحبه، سعی در ارائه‌ی چارچوب جامع علمی و کاربردی برای بهبود کیفیت و کارایی این روش پژوهشی داشته است. از نتایج این پژوهش، معرفی جامعی از دیدگاه‌ها و رویکردهای نظری و کاربردی در خصوص مطالعات کیفی مربوط به مصاحبه است. در این پژوهش، ضمن معرفی رویکردهای مختلف علمی و کاربردی از قبیل، رویکردهای «رابطه‌ای، بازتابی، پاسخگو، مصاحبه فشرده، یادگیری از غریبه‌ها و رویکرد نگرش به مصاحبه و مصاحبه‌شونده»، راهکارهای عملی و چالش‌های پیش روی آن‌ها مورد بررسی قرار گرفته است که می‌تواند برای محققان و مدیران در دستیابی به نتایج معتبر و جامع، بسیار راهگشا باشد. از نتایج مهم دیگر این پژوهش، شناسایی و ارائه راهکارهایی برای چالش‌های عمده‌ای است که محققان در فرآیند مصاحبه با آن‌ها مواجه می‌شوند. این چالش‌ها شامل انتخاب رویکرد و روش مناسب برای انجام مطالعه مصاحبه، مشکلات مربوط به «مصاحبه‌کننده، مصاحبه‌شونده و محیط مصاحبه»، بروز تعصبات در تفسیر داده‌ها و محدودیت‌های زمانی و منابع برای تحلیل داده‌های کیفی است. این چالش‌ها می‌توانند به‌طور قابل توجهی بر اعتبار و دقت نتایج مصاحبه تأثیر بگذارند و کیفیت کلی پژوهش را کاهش دهند.

با توجه به یکی از یافته‌های مهم این پژوهش مبنی بر این که بهترین دیدگاه و روش در مصاحبه وجود ندارد، پیشنهاد اصلی این پژوهش، استفاده از رویکرد ترکیبی است. بر اساس رویکرد ترکیبی معرفی شده در این پژوهش، ترکیب دیدگاه‌های نپوزیتیویسم، رمانتیسم و محلی‌گرایی می‌تواند به ایجاد رویکردهای جامع‌تر و چندجانبه برای محققان که شامل جنبه‌های علمی، انسانی و موقعیتی در تحلیل مصاحبه‌ها است، کمک کند.

در نهایت، برای افزایش دقت و بهبود کارایی مدیریت مصاحبه، پیشنهاد می‌شود که از ابزارها و تکنیک‌های نوین مانند نرم‌افزارهای پیشرفته تحلیل داده‌های کیفی (CAQDAS) و الگوریتم‌های یادگیری ماشینی استفاده شود. این تکنیک‌ها می‌توانند

به کاهش تأثیرات منفی تعصبات فردی و بهینه‌سازی زمان و منابع کمک کنند و موجب ارتقاء کیفیت و دقت در فرآیندهای مصاحبه و تحلیل داده‌ها شوند.

فهرست منابع

بست، جان. (۱۳۹۰). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، ترجمه حسن پاشا شریفی و دیگران، چاپ یازدهم. تهران: رشد.

دلاور، علی. (۱۴۰۳). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی. تهران: رشد.

فوجی، ای. آن. (۱۴۰۲). مصاحبه در پژوهش علوم اجتماعی: رویکردی رابطه‌ای، ترجمه علی فیض‌اللهی، چاپ اول. تهران: انتشارات مازیار.

کیوی، ریمون، و کاپنهود، لوک وان. (۱۴۰۱). روش تحقیق در علوم اجتماعی، ترجمه عبدالحسین نیک‌گهر، چاپ بیست و دوم. تهران: توتیا.

محسنیان راد، مهدی. (۱۳۹۰). روش‌های مصاحبه خبری، چاپ نهم. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.

یزدچی، میلاد؛ شریفی، نفیسه؛ و شریفیان، ابوالفضل. (۱۴۰۲). ضرورت صحبت از جایگاه محقق در چیست؟ تحلیل محتوای کیفی مطالعات اخیر علوم اجتماعی ایران. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۱۶(۳)، ۵۸-۳۱.

Adams, T., et al. (2023). The impact of physical environment on interview outcomes. *Journal of Environmental Psychology*, 42, 99-110.

Alvesson, M. (2023). *Interviews interpreting*. Sage Ltd.

Ayton, D., Tsindos, T., & Berkovic, D. (2023). *Qualitative research – A practical guide for health and social care researchers and practitioners*. Council of Australian University Librarians Open Educational Resources Collective.

Blackburn, S. (2016). *Oxford dictionary of philosophy* (3rd ed.). Oxford University Press.

Boyce, C., & Neale, P. (2006). *Conducting in-depth interviews: A guide for designing and conducting in-depth interviews for evaluation input*. Pathfinder International.

Brinkmann, S. (2022). *Qualitative interviewing: Conversational knowledge through research interviews* (2nd ed). Oxford University Press.

Brown, A. (2024). Managing interviewee anxiety: Techniques and their effectiveness on interview performance. *International Journal of Stress Management*, 31(1), 58-72.

Carson, D., & Sanders, R. (2021). The role of interviewee expectations in data quality. *Qualitative Research in Psychology*, 18(2), 112-127.

Chater, N., & Christiansen, M. H. (2023). *The language game: How improvisation created language and changed the world*. Basic Books.

Clifford, J., & Marcus, G. (1986). *Writing culture: The poetics and politics of ethnography*. University of California Press.

Cohen, D., & Crabtree, B. (2023). *Research methods in education: A practical guide*. Routledge.

Cohen, L., & Manion, L. (1986). *Research methods in education*. Routledge.

- Coleman, J. T. (2020). *Nature shock: Getting lost in America*. Yale University Press.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd ed). Sage Publications.
- Creswell, J. W. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches* (4th ed). Sage Publications.
- Delve, Ho, L., & Limpaecher, A. (2023). Member check and respondent validation in qualitative research. <https://delvetool.com/blog/member-check-respondent-validation>.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2017). *The SAGE handbook of qualitative research*. Sage Publications.
- Dingwall, R. (1997). The ethics of reflexivity. In G. L. Altheide & C. Johnson (Eds.), *Ethnographic alternatives* (pp. 12-22). AltaMira Press.
- Encyclopædia Britannica. (2024). *Encyclopædia Britannica online*. Encyclopædia Britannica, Inc.
- Erickson, F. (2018). *A history of qualitative and inquiry in social and educational research*.
- Fink, A. (2023). *Conducting research interviews: A comprehensive guide*. Sage Publications.
- Flick, U. (2022). *An introduction to qualitative research* (7th ed). Sage Publications.
- Gordon, A., & Phillips, R. (2024). The evolution of interview techniques: From face-to-face to digital. *International Journal of Social Research Methodology*, 27(4), 567-583.
- Gray, P. S., Williamson, J. B., Karp, D. A., & Dalphin, J. R. (2012). *Intensive interviewing*. Cambridge University Press.
- Harrison, R., & McMillan, M. (2021). *Interviewing for jobs: A practical guide to success*. Routledge.
- Hewitt, J., et al. (2020). The impact of interviewer skills on data quality. *Journal of Behavioral Research*, 45(2), 150-165.
- Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288.
- Hurst, A. (2023). *Introduction to qualitative research methods*. Oregon State University.
- Johnson, L. (2023). Nonverbal communication in interviews: The role of interviewer behavior in shaping candidate responses. *Communication Research Reports*, 40(2), 123-135.
- Johnson, S., & Johnson, L. (2021). Time management in qualitative interviews. *Qualitative Research Journal*, 25(3), 220-234.
- Klein, K., & Wilson, C. (2023). Interviewee honesty and motivation. *Journal of Applied Social Psychology*, 53(4), 380-396.
- Krueger, R. A., & Casey, M. A. (2015). *Focus groups: A practical guide for applied research* (5th ed). Sage Publications.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *InterViews: Learning the craft of qualitative research interviewing* (3rd ed). Sage Publications.
- Langat, A. (2023). What are the common interview problems? www.tryhighrise.com.
- Levine, M., et al. (2022). The effects of interviewee anxiety on interview performance. *International Journal of Stress Management*, 29(1), 45-60.
- Mann, S. (2016). *The research interview: Reflective practice and reflexivity in research processes*. Palgrave MacMillan.
- Mihura, J. L. (2021). *The Oxford handbook of personality and psychopathology assessment* (2nd ed). Oxford University Press.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. Sage Publications.
- Quinn, A. (2023). *Media training 101: A guide to media interviews, press conferences, and other communications*. McGraw-Hill Education.
- Ridgeway, C. L., & Smith, D. M. (2019). The gender gap in interview evaluations. *Social Psychological and Personality Science*, 10(1), 87-98.
- Robinson, O. C. (2020). Sampling in interview-based qualitative research: A process of constant comparison. *Qualitative Research Journal*, 20(2), 133-150.

- Roulston, K. (2011). Working through challenges in doing interview research. *International Journal of Qualitative Methods*, 10(4).
- Schwandt, T. A. (2014). *The SAGE dictionary of qualitative inquiry* (4th ed.). Sage Publications.
- Segal, D. L., & Hersen, M. (2009). *Diagnostic interview*. Springer, Boston, MA.
- Silverman, D. (2006). *Interpreting qualitative data: Methods for analyzing talk, text, and interaction* (3rd ed). Sage Publications.
- Silverman, D. (2021). *Doing qualitative research* (5th ed). Sage Publications.
- Smith, A., & Gomez, L. (2024). Cultural differences in interview dynamics. *Cross-Cultural Psychology Review*, 39(2), 150-165.
- Smith, J. (2022). The impact of interviewer bias on candidate selection and evaluation. *Journal of Applied Psychology*, 107(3), 425-439.
- Stone, S., & Harris, C. (1984). *Crus guide* (Basic social research techniques). British Library Board.
- Symbaluk, D., & Hall, R. (2024). *Research methods: Exploring the social world in Canadian context* (3rd ed). MacEwan Open Books.
- Taylor, S., & Bogdan, R. (2024). *Introduction to qualitative research methods: A practical guide* (5th ed). Wiley.
- Whitmore, J. (2019). *Coaching for performance: The principles and practice of coaching and leadership* (5th ed). Nicholas Brealey Publishing.
- Williams, R., & Johnson, S. (2023). Unexpected challenges in online interviews. *Technology in Behavioral Science*, 28(1), 78-89.
- Yorgensen, M. (1991). *Family ties: A study of family dynamics*. University of Chicago Press.
- Zelizer, B. (2023). *The handbook of journalism studies*. Routledge.